

V zadrugi so vsi delali zavzeto

Leta 1946 ustanovljena zadruga Niko je imela dva glavna cilja: obnoviti železarsko dejavnost in omogočiti delo domačinom v osiromašenih Železnikih, se spominja njen edini še živeči ustanovni član Peter Polajnar.

stran 5

Iz železne v informacijsko dobo

Ime Železnikov je iz železa. Tudi v izdelkih Domela je kar nekaj železa in drugih kovin, še več pa je znanja, sodelovanja, zaupanja in inovativnosti.

stran 6

železnikarski glas^{GG}

ČASOPIS OBČINE ŽELEZNIKI, APRIL 2016, ŠTEVILKA 1

Sedemdeset let tradicije in uspeha

Ob praznovanju sedemdesetletnice bo v Domelu danes potekala slavnostna seja, ki se je bosta udeležila tudi gospodarski minister Zdravko Počivalšek in predsednik Gospodarske zbornice Slovenije Marjan Mačkošek. Jutri dopoldne vas vabijo na dan odprtih vrat z ogledom proizvodnje.

ANA ŠUBIC

V sredo, 27. aprila, bo minilo 70 let, odkar je Niko Žumer skupaj s petnajstimi somišljeniki z željo oživiti kovinarsko dejavnost v kraju in dati delo domačinom v osiromašenih Železnikih ustanovil Kovinarsko zadrugo Niko. Šestnajsterica ustanoviteljev si tedaj verjetno ni predstavljala, kakšen prepo-

rod bo to prineslo Selški dolini. Iz zadruge so se kasneje razvila številna podjetja: Iskra Elektromotorji oz. današnji Domel, Niko, Tehtnica pa tudi Hidria, Indramat, Kladivar Žiri ...

Domel, tako Skupina kot matično podjetje, je danes v odlični kondiciji. V zadnjih letih posluje kot še nikdar v svoji zgodovini in je daleč največji delodajalec v Selški

dolini, saj na lokaciji v Železnikih zaposluje okoli devetsto ljudi, skupno pa ima v Sloveniji kar 1070 zaposlenih. Da je prišlo do takšne pozicije, pa je moralo podjetje v preteklosti iti tudi skozi zelo turbulentna obdobja, ko so se morali prilagajati različnim političnim in gospodarskim razmeram, načinom organiziranosti ... Iz zadruge se je v letu 1954 prelevilo v

družbeno podjetje Niko, ki se je osem let kasneje priključilo Iskri. Tako je bilo vse do leta 1991, ko se podjetje od Iskre poslovilo in preimenuje v Elektromotorji Železniki, leto kasneje pa v Domel. Danes je spet tam, kjer je kot zadruga začelo – v stoodstotni lasti sedanjih in nekdanjih zaposlenih. "Na prehojenih 70 let gledam z velikim spoštovanjem in hvaležnos-

tjo za vse prispevke, ki so jih zaposleni dajali od sebe v iskanju pravih poti," pravi predsednica uprave Domel Holdinga dr. Jožica Rejec, in dodaja, da je danes največji kapital Domela intelektualni kapital zaposlenih.

Sedemdeseto obletnico ustanovitve, Domel je namreč edini pravni naslednik Kovinarske zadruge Niko, ustanovljene 27. aprila 1946, praznujejo že od januarja, ko so odprli prenovljeno poslovno stavbo, nadaljevali so s koncertom Maje Triler z Vipavskimi tamburaši. Ta mesec je izšel zbornik Železni kruh, danes bodo jubilej počastili s slavnostno sejo, jutri pa z dnem odprtih vrat. Maja pripravljajo še piknik za zaposlene in upokojece.

Na današnji slavnostni seji bosta gosta minister za gospodarski razvoj in tehnologijo Zdravko Počivalšek in predsednik Gospodarske zbornice Slovenije Marjan Mačkošek, ki o Domelu govorita z izbranimi besedami. Minister Počivalšek tako pravi: "Domel je odličen zgled za druga podjetja, delujoča po modelu delavske participacije, saj dokazuje, da je mogoče zagotavljati kakovost delovnega procesa, proizvodov ali storitev ter obenem ustvarjati dodano

vrednost. Ker to verjamemo tudi v vladi, smo med svoje prednostne naloge vključili projekt ekonomske demokracije, saj si želimo, da bi bilo ob ustreznih spodbudah takih podjetij v Sloveniji še več." Prvi mož GZS Mačkošek pa dodaja: »Obstajata le dve vrsti lastnikov – dobri in slabi. Domel je odličen primer notranjega lastništva, ker vodstvo, zaposleni in lokalno okolje vsi dobro razumejo medsebojno soodvisnost in hkrati upoštevajo osnovna načela poslovanja in razvoja podjetja.«

Jutri, v soboto, med 9. in 12. uro vabijo zainteresirano javnost na dan odprtih vrat. Zbirališče je na dvorišču upravne stavbe, v primeru dežja pa v jedilnici podjetja. Ogledi proizvodnje bodo vodeni po skupinah, končali pa se bodo z manjšo pogostitvijo v veliki sejni sobi. Jubilej smo skupaj z Domelom obeležili tudi v Gorenjskem glasu: najprej z Glasovo prejo, na kateri smo gostili Jožico Rejec in edinega še živečega (so)ustanovitelja zadruge Niko Petra Polajnara, v rokah pa držite še posebno izdajo Železnikarskega glasa. V njem se večinoma posvečamo sedanosti in prihodnosti podjetja, nekaj strani pa smo namenili tudi njegovi preteklosti.

Del vodstvene ekipe Domela v družbi Petra Polajnara, edinega še živečega ustanovnega člana zadruge Niko / FOTO: GORAZD KAVČIČ

POGOVOR

Iz sledilca prerasli v vodilnega dobavitelja za kupce

Pogovor z dr. Jožico Rejec, predsednico uprave podjetja Domel Holding in prokuristko Domela

stran 2

INOVATIVNI

Več bomo prihranili, dlje bomo delali

Tako na vprašanje, kaj ga žene k nenehni inovativnosti, odgovarja zlati nagajenec Robert Rovtar.

stran 10

ŠPORT

Družina, ki je ponos cele doline

Peter Prevc je ime Dolenje vasi in Selške doline ponesel v svet. Prevcovi živijo s smučarskimi skoki, ki jih trenirajo štiri od petih otrok, le najmlajša za zdaj pravi, da jih bo raje gledala.

stran 13

ZADNJA

Domel daje tudi vero v prihodnost

Znane domačine smo povprašali, kako gledajo na podjetje Domel in njegovo vlogo v lokalnem okolju.

stran 16

Nova tovarna Niko na Otokih leta 1958 / FOTO: ARHIV DOMELA

POGOVOR

Dr. Jožica Rejec, predsednica uprave podjetja Domel Holding in prokuristka Domela

Iz sledilca prerasli v vodilnega dobavitelja za kupce

SIMON ŠUBIC

Ga. Rejec, osem let ste vodili matično podjetje Domel, zadnji dve leti pa krovno družbo Domel Holding. V čem se vaše sedanje delo razlikuje od prejšnjega?

"Bistvene razlike ni. Tudi prej sem se vsebinsko bolj posvečala poslom, kupcem, glede na to, da sem bila dolgo v razvoju, mi je tudi ta zelo pri srcu. Zdaj imam mogoče nekaj več holdinških oziroma upravljaljskih opravil. Sicer pa je bil holding sprva samo upravljaev premoženja, nanj smo potem preselili še finance, računovodstvo in splošne službe, v letu 2014 pa smo na holdinško družbo preselili še prodajo, nabavo, kakovost in razvoj. Kako se bo to razvijalo v prihodnosti, ne vem. Organiziranost družbe prilagajamo ljudem in razmeram."

Domel Holding je že dolgo edini lastnik matičnega podjetja Domel. Kako se spominjate časov, ko ste se odločili za delavski odkup?

"Večinski delež oz. 51 odstotkov podjetja je bilo leta 1997 odkupljenih že s certifikati, preostali delež pa smo kupili deset let kasneje. Ko je namreč tedanje vodstvo predstavilo idejo, da potrebujemo strateškega partnerja, se je v nižjem vodstvu, ki se je zavedalo tveganja, rodila nekakšna nova energija. Na kasnejših sestankih s potencialnim prevzemnikom, šlo je za ameriško korporacijo Ametek, smo izražali nezaupanje. Verjeli smo, da imamo dober program, da znamo sami še naprej voditi podjetje, delati in ustvarjati. Pomembno spodbudo smo tedaj prejeli tudi od nemškega kupca AEG, ki je pred Domelom kupoval ravno od ameriškega Ameteka. Dejali so nam, da nas podpirajo in da bodo še naprej kupovali naš program, če pa nas bo prevzel Ametek, si bodo poiskali drugega dobavitelja. To je bilo tedaj za zaposlene zares pomembna podpora, zaradi katere smo še bolj verjeli vase in začeli iskati še dodatne kupce. Ko je Ametek spoznal, kakšno vzdušje vlada v podjetju, je raje odstopil od prevzema."

Kaj vas je tedaj vodilo: strah ali odločnost?

"Bi rekla odločnost. Nismo se sicer v popolnosti zavedali, kaj bo naša odločitev pomenila, a pri končni odločitvi je pomagalo tudi zavedanje, da so Američani v

vzhodni Nemčiji tudi kupili podjetje in so ga kasneje zaprli. Ker je bil tedaj Alples v resnih težavah, je v Železnikih obstajala tudi resna zavest, da je treba ohraniti delovna mesta. Da smo se odločili prav, sem se dodatno prepričala lani, ko sem malo brskala po naših arhivih in sem v mapi o Ameteku prebrala, da je bil eden od njegovih ciljev tudi zmanjšanje število zaposlenih za dvesto."

Ali bi se Domel razvijal kaj drugače, če ne bi bil v stodontni notranji lasti?

"Pri lastnikih je najbolj pomembna odgovornost, saj so le odgovorni lastniki naravnani dolgoročno. Od vodstva zahtevajo rezultate, pripravljeni so vlagati v razvoj in ne izčrpavajo podjetja. To imamo z notranjimi lastniki tudi zagotovljeno. Tudi v svojem poslanstvu imamo napisano zagotavljanje kvalitetnih delovnih mest. Danes zagotovo dokazujemo, da je možno tudi s tako obliko lastništva zagotavljati pogoje za dobro poslovanje."

Verjetno pa je kar velik izziv in napor voditi podjetje z okoli sedemsto notranjimi lastniki, ki imajo poleg lastniških tudi pričakovanja glede plač?

"Trenutno nimamo izjemnih zahtev po visokih dividendah, kar bi bilo sicer za podjetje kritično. Nekako skušamo držati primerno ravnotežje tudi pri plačah, ki smo jih v zadnjih letih zviševali, božičnico pa prilagajamo uspešnosti poslovanja v posameznem letu. Enako velja tudi za dividendo. A še vedno večino dobička namenimo razvojno-investicijskim projektom, ki zagotavljajo delovna mesta, plače, dividende. Želje po povišanju plač smo seveda že imeli, tudi ko so bili rezultati poslovanja še nižji, a s sindikatom se vedno odprto pogovarjamo. Povedala sem jim, da sem odgovorna za to, da bodo delavci imeli delovna mesta tudi čez tri, štiri leta. Pri plačah je namreč zmernost zelo pomembna."

Domel velja za zelo družbeno odgovorno podjetje. Kje se to odraža?

"Najpogosteje k družbeni odgovornosti štejemmo podporo lokalnih društev. Tega je veliko, ker podpiramo tiste dejavnosti, v katerih mlade vzgajajo v vrednotah, ki so tudi naše; pri športu so na primer to vztrajnost, ambicioznost, inovativnost. Ne

"V Domelu zagotovo dokazujemo, da je možno tudi z notranjim lastništvom zagotavljati pogoje za dobro poslovanje," ugotavlja predsednica uprave podjetja Domel Holding Jožica Rejec. / FOTO: GORAZD KAVČIČ

nazadnje so ti mladi tudi naši potencialni sodelavci. Družbena odgovornost se vidi tudi v našem trudu za varovanje okolja in v delovnih pogojih. Oboje stalno izboljšujemo, zmanjšujemo porabo materiala, ločujemo odpadke. Pomemben del družbene odgovornosti pripisujemo tudi svojim izdelkom, saj vsaka generacija porabi manj električne energije za isti učinek, manj materiala porabi, manj znanjem, inovativnostjo. Družbena odgovornost se odraža tudi v transparentnosti in v poštenem odnosu do zaposlenih, kupcev, dobaviteljev, tudi do javnosti."

Pred kratkim ste bili na Kitajskem, kjer je Domel pred desetimi leti ustanovil hčerinsko podjetje. Zakaj ravno tam?

"Takrat smo imeli s Philipsom velik razvojni projekt, eden od njegovih pogojev pa je bila postavitev proizvodnje na Kitajskem. V Philipsu so imeli s kitajskim podjetjem velike načrte, tja so želeli preseliti tudi razvoj, dokler niso ugotovili, da Kitajci niso kaj prida lojalni do podjetij, zato so svojo idejo nazadnje opustili in razvoj preselili nazaj na Nizozemsko. Mi pa smo tam ostali, saj nam je Kitajska predstavljala globalno pozicijo ter smo lahko strankam ponujali cenejše izdelke praktično enake kakovosti. Kasneje nas je našel še

Wagner, proizvajalec aparatov za nanašanje barv, ki jih največ proda v ZDA. Razvili smo mu boljši izdelek s 30 odstotkov manjšo maso in 30 odstotkov boljše zmogljivostjo. Ta izjemno zahteven izdelek še vedno proizvajamo na Kitajskem."

Letos ste prejeli nagrado GZS za izjemne gospodarske dosežke. Zasluge zanjo ste pripisali tudi svojim sodelavcem. Ali je tudi sicer vaš način vodenja družbe takšen, da veliko zaupate sodelavcem?

"Absolutno. Za svoj največji doprinos podjetju si štejem krepitev zaupanja in odprte komunikacije med sodelavci. Najbolj uživam na sestankih, ko snujemo rešitve, kjer neobremenjeno prihajajo različne ideje in na koncu tudi prepoznamo najboljše, ne glede na to, čigave so. Mislim, da na ta način pridemo tudi do najboljših rezultatov. Trudim se za čim večje medsebojno zaupanje in varno vzdušje v družbi, po drugi strani pa tudi za zelo visoke zahteve po vedno boljših rešitvah."

Razvoj in inovacije so zaščitni znak Domela. Tudi sami ste večji del poklicne kariere preživeli v razvoju. Kako v Domelu ustvarjate inovativno okolje, koliko denarja namenjate razvoju?

"V razvoj namenimo okoli tri odstotke prihodkov. V

tržnih nišah, kjer smo priložni, smo vodilni, a je za ohranitev trenutne prodaje potreben stalen razvoj. Tako smo iz sledilca prerasli v vodilnega dobavitelja za kupce, skupaj z njimi kreiramo nove poti. To je t. i. profesionalna inovativnost, pomembna pa je tudi splošna inovativnost, ki se je v Domelu zelo prijela. Gre za vzdrževanje neke visoke inovativne kondicije, ko vedno skušate stvari izboljševati. Prihranki na račun te splošne inovativnosti so po dvesto do petsto tisoč evrov letno. Rezultati idej niso vidni v istem letu, ampak čez dve, tri leta, ko so inovacije vgrajene v procese."

Če se ozreva še malo na številke: kako ste na ravni Skupine Domel zaključili leto 2015?

"Lani je skupna prodaja znašala 106 milijonov evrov, poslovni rezultat pa sedem milijonov evrov. Dosegli smo 14-odstotno rast, večinoma na novih programih, če sesalne enote štejem za star program. Novi programi, kot so elektronsko komutirani motorji, avtomobilska industrija in komponente, sedaj predstavljajo že približno 40 odstotkov prodaje. Izvoz nam predstavlja okoli 90 odstotkov prodaje, glavni izvozni trgi pa še vedno ostajajo Nemčija, Madžarska in Romunija."

Kako kaže letos?

"Za letos smo si konzervativno začrtali 7-odstotno rast, a nam je po prvih treh mesecih realizacija zrastle za 20 odstotkov v primerjavi z lanskim prvim četrtletjem."

Lani ste kupili prostore nekdanjega LTH na Trati, kamor boste preselili del proizvodnje. Ali to pomeni, da širitve proizvodnih površin na lokaciji Otoki ni več možna?

"Z nakupom LTH smo imeli kar nekoliko sreče. Že približno dve leti smo precej intenzivno razmišljali, kako čim bolj izkoristiti našo lokacijo na Otokih, analizirali smo tudi možnosti v Retečah. V Železnikih je zagotovo naš največji problem pomanjkanje prostorov, tako da je lokacija na Trati skoraj idealna, tako po infrastrukturi kot kadrovskemu bazenu. Tja bomo sedaj selili oddelek avtomatskih stiskalnic, kasneje pa je na Trati cilj koncentracija sorodnih tehnologij."

Za konec: bo Domel ostal v lasti zaposlenih?

"Za zdaj nimamo potrebe po strateškem lastniku, saj imamo idej še dovolj in smo dolgoročno usmerjeni. Lastniki so pripadniki lokalnemu okolju in tudi nimajo prevelikih apetitov, da bi s svojim deležem zelo profitirali. Naš cilj je omogočiti dolgoletno delovanje v tem okolju in ob tem nenehno rast podjetja."

POGOVOR

Zvone Torkar, direktor podjetja Domel

V avtoindustriji še veliko možnosti za rast

SIMON ŠUBIC

Kako je matično podjetje Domel poslovalo v lanskem letu?

"Podjetje Domel je lani poslovalo zelo dobro, prihodki so se povečali za dobrih 14 odstotkov glede na leto 2014. Tu je mogoče po rasti poudariti predvsem nove programe, torej program EC-motorjev, program komponent in orodij ter avtomobilski program. Osnovni program, to je sesalna enota, pa ostaja na enakem nivoju kot prejšnja leta. Po obsegu smo imeli v preteklosti sesalne enote že na 85 odstotkih prodaje, sedaj pa je pod 50 odstotkov, seveda na račun pridobivanja obsega novih programov, ne pa zaradi izgube trga. Ta je v primerjavi z novimi programi, kjer se šele uveljavljamo, in glede na našo vodilno pozicijo v Evropi precej stabilen, seveda pa se tudi tu stalno dogaja razvoj, da lahko sledimo zahtevam trga ... Pri sesalnih enotah so tako ob visokem tržnem deležu omejene možnosti za rast, medtem ko v novih programih vidimo še veliko priložnosti."

Novi programi torej dosegajo že skoraj polovico prodaje, kar je najbrž za stabilno poslovanje Domela dobrodošlo ...

"Seveda je za varnost in stabilnost podjetja takšen obseg novih programov zelo dober. Prisotni smo na različnih trgih v različnih branžah in statistično gledano je težje pričakovati, da tudi ob primeru ponovne krize ta istočasno in v enakem obsegu nastopi povesod."

Lani vam je uspelo vstopiti tudi na japonski trg s puhalci za odsesovalne naprave pri laserskih obdelavah.

"Vstop na japonski trg je za nas zelo pomemben, a za enkrat je obseg poslovanja še majhen, v vrednosti nekaj sto tisoč evrov letnega prometa. Je pa zagotovo zanimiv, ker gre za nov trg, čep-rav zelo specifičen."

Menda želite prodreti tudi na japonski medicinski trg?

"Medicina je zagotovo zanimivo področje, saj postaja področje zdravja vedno pomembnejše, s tem pa raste tudi trg in ponuja nove poslovne priložnosti. V Domelu imamo poslovno enoto Laboratorijski sistemi, ki izhaja iz pred leti kupljene Tehnice. A za zdaj smo na tem programu globalno gledano zelo majhni in bomo morali še veliko vložiti v raz-

voj, če bomo želeli doseči vidnejše rezultate."

Raste vam tudi obseg prodaje za avtoindustrijo. Pri tem vam gre najbrž na roke tudi vse večja usmerjenost v e-mobilnost?

"O električnih avtomobilih poslušamo že več deset let, pa se v preteklosti veliko ni zgodilo, sedaj pa e-mobilnost postaja zelo resna alternativa klasičnim avtomobilom. Ogromno se dogaja na razvoju, trg e-mobilnosti zelo hitro raste. Po drugi strani pa imajo tudi klasični avtomobili vedno več motorjev, skoraj večina teh motorjev pa prehaja s klasičnih kolektorskih na elektronsko komutirane motorje. V obeh primerih vidimo priložnost, saj imamo veliko znanja in dolgoletne izkušnje v razvoju in proizvodnji EC-motorjev. Avtomobilska industrija potrebuje elektromotorje v najrazličnejših aplikacijah, lahko v obliki komponent, npr. samo rotor in stator ali kot samostojen motor in tudi motor z različnimi nadgradnjami. Domel tej industriji ponuja od ključnih elektromotornih komponent do kolektorskih in EC-motorjev ter tudi njihove nadgradnje. Na ta način res pokrivamo zelo široko področje in tu je potenciala za nadaljnjo rast še veliko. Avtomobilski program sicer predstavlja že okoli 20 odstotkov prodaje."

Velika konkurenčna prednost Domela je tudi dober razvoj. Lani ste na primer prejeli zlato nacionalno priznanje GZS za inovacijo, in sicer ste v sodelovanju z razvojnim centrom Nela razvili novo generacijo sesalnih enot, prilagojeni najnovjšim energijskim zahtevam, ki bodo po letu 2017 največjo dovoljeno moč omejile na 900 vatov. Kje ste s tem izdelkom v primerjavi s konkurenco?

"Z razvojem nove generacije sesalnih enot smo sledili evropski direktivi za energijsko nalepko. Ta se je pripravljala že vrsto let, z letom 2017 pa se dokončno uveljavlja. Tako mi kot konkurenca smo to pričakovali in se na ta trenutek pripravljali. Upam, da smo se mi bolje pripravili kot drugi. Kar se tiče konkurence na tem področju, razmere ostajajo podobne kot prej, le da je morda ta regulativa azijskim proizvajalcem bolj v prid kot drugim. Gre namreč za nižje moči, ki jih azijski proizvajalci že sedaj dobro pokrivajo, medtem ko viso-

Zvone Torkar, direktor Domela: "Z avtomobilskim programom pokrivamo zelo široko področje in tu je potenciala za nadaljnjo rast še veliko." / FOTO: GORAZD KAVČIČ

kih moči niso obvladovali. Bolj kot na izkoristek tu mislim na življenjsko dobo motorjev, ki je precej odvisna od moči. Azijski proizvajalci do sedaj niso bili zmožni dosežati ustrezne življenjske dobe pri visoki moči, tako da je ta problem sedaj za njih manjši, če ne kar odpravljen."

Ali se zahtevano znižanje moči odraža tudi pri ceni nove generacije sesalnih enot?

"Seveda, pri zniževanju moči in zviševanju izkoristka je zelo pomemben tudi delež vgrajenega materiala. V Domelu smo naredili zelo velik korak k motorjem z boljšim izkoristkom in z bistveno manj materiala. S tem pada tudi cena, kar se bo gotovo poznalo pri prihodkih od prodaje na tem programu, če bomo ostali pri enakih količinah."

V katere projekte sedaj usmerjate razvoj?

"Največ delamo na razvoju EC-motorjev, kot so ventilatorski pogoni, puhalca, kompresorji, vodne črpalke ... To je nova tehnologija, ki se s pocenitvijo elektronike in zviševanjem zahtev po večjih izkoristkih zelo hitro širi. Na tem trenutno največ delamo."

Kdaj boste zagnali proizvodnjo v nekdanjem LTH?

"Prenova hale na Trati poteka zelo intenzivno. Dela tečejo po načrtu, računamo, da se bo junija tam že nekaj

ci kažejo na rast okoli 20 odstotkov v primerjavi na enako obdobje lani. Težko je sicer na podlagi rezultatov v prvem četrtletju že napovedovati poslovanje v celem letu, pričakujem pa, da bomo lanske rezultate precej presegle. Izrazito velika rast bo na programu komponent, avtomobilskem in EC-programu."

Lokacija LTH vam je dala potem kar velik pospešek ...

"Jaz raje pravim, da nam je dala možnost za nadaljnjo rast. Dolga leta se je zelo intenzivno delalo na razvoju in trženju novih programov. Pridobivanje projektov je zelo dolgotrajno, namreč vsak novi projekt zahteva vsaj tri leta, da ga pripelje do redne proizvodnje. Na osnovi preteklega dela je letos in lani kar nekaj projektov časovno sovpadlo, kar zahteva veliko intenzivnost dela vseh služb. Prej se je tudi dogajalo, da so se napovedani projekti večkrat zamikali, zdaj pa se začenjajo v napovedanih rokih, njihov obseg pa se celo povečuje. Res si ne znam predstavljati, da bi bili še vedno v situaciji kot pred letom dni, ko nam prostorska rešitev še ni bila čisto jasna."

Ob takšni rasti najbrž potrebujete tudi dodaten tehnični kader, ki ga v Selški dolini z močno industrijo in izredno nizko brezposelnostjo zagotovo ni zadosti?

"Lani konec leta in letos prvo četrtletje smo že zelo intenzivno zaposlovali. Rast

ni vezana samo na proizvodne delavce, ki nam jih nekako še uspe najti, ampak potrebujemo tudi nove strokovnjake v kakovosti, tehnologiji, razvoju, prodaji in nabavi. Pomanjkanje tehničnega kadra pa je splošen problem v Sloveniji, pri čemer Domelu iskanje primernih kadrov otežuje tudi njegova odmaknjenost. Kadrovske bazen v Selški dolini je za nas zagotovo premajhen in moramo pogledati nekoliko širše."

V Železnikih najbrž vsakogar zanima, ali ima Domel programe, ki bodo dolgoročno uspešni?

"Na vsak način jih ima. Domel je že skoraj pred 70 leti vstopil v panogo elektromotorne industrije, in če pogledamo nazaj, je ta trg vedno rasel, to se dogaja tudi sedaj, zlasti zaradi e-mobilnosti. To dejstvo ponuja dobro izhodišče za dolgoročno preživetje podjetja. Za zdaj velikih alternativ elektromotorju ni na vidiku, pravzaprav se njegova uporabnost širi in nadomešča tudi druge vrste pogonov, kot so npr. hidravlika, pnevmatika ... Seveda pa absolutno ni samoumevno, da naštetu že samo po sebi zagotavlja Domelu uspešno poslovanje v prihodnosti. Kot do sedaj bomo morali tudi naprej trdo delati, veliko vlagati v razvoj in trženje predvsem pa se moramo kadrovske močno okrepiti z nekaterimi znanji, ki bodo ključnega pomena za prihodnost."

Železnikarski glas je priloga Gorenjskega glasa

IZDAJATELJ
Gorenjski glas, d. o. o., Kranj,
Bleiweisova cesta 4, 4000 Kranj

ODGOVORNA UREDNICA
Marija Volčjak

UREDNIKA
Ana Šubic

OBLIKOVNA ZASNOVA
Jernej Stritar, IllovarStritar d.o.o.

TEHNIČNI UREDNIK
Grega Flajnik

FOTOGRAFIJA
Tina Dokl, Gorazd Kavčič

VODJA OGLASNEGA TRŽENJA
Mateja Žvižaj

Železnikarski glas št. 1 je priloga časopisa Gorenjski glas št. 32, ki je izšel 22. aprila 2016, v sodelovanju s podjetjem Domel, d. o. o., Otoki 21, Železniki. Železnikarski glas je priložen Gorenjskemu glasu in brezplačno poslan v vsa gospodinjstva v občini Železniki, izšel je v nakladi 19.500 izvodov. Tisk: Delo, d. d., Tiskarsko središče. Distribucija: Pošta Slovenije, d. o. o., Maribor.

GORENJSKI GLAS (ISSN 0352-6666) je registrirana blagovna in storitvena znamka pod št. 9771961 pri Uradu RS za intelektualno lastnino. Ustanovitelj in izdajatelj: Gorenjski glas, d. o. o., Kranj / Direktorica: Marija Volčjak / Naslov: Bleiweisova cesta 4, 4000 Kranj / Tel.: 04/201 42 00, faks: 04/201 42 13, e-pošta: info@gg-glas.si, mali oglasi in ovrtnice: tel.: 04/201 42 47 / Delovni čas: ponedeljek, torek, četrtek in petek od 7. do 15. ure, sreda od 7. do 16. ure, sobote, nedelje in prazniki zaprto. / Gorenjski glas je poltednik, izhaja ob torkih in petkih, v nakladi 19.000 izvodov / Redne priloge: TV okno, Letopis, Slovenske počitnice in dvajset lokalnih prilog / Tisk: Delo, d. d., Tiskarsko središče / Naročnina: tel.: 04/201 42 41 / Cena izvoda: 1,70 EUR, redni plačniki (fizične osebe) imajo 10 % popusta, polletni 20 % popusta, letni 25 % popusta; v cene je vračunan DDV po stopnji 9,5 %; naročnina se upošteva od tekoče številke časopisa do pisnega preklica, ki velja od začetka naslednjega obračunskega obdobja / Oglasne storitve: po ceniku; oglasno trženje: tel.: 04/201 42 48.

OBČINA

Župan Občine Železniki Anton Luznar

K uspehu podjetij veliko pripomore pripadnost zaposlenih

ANA ŠUBIČ

Domel letos praznuje 70-letnico. Kaj je po vašem ključno za njegovo uspešno poslovanje?

"Mislim, da k temu zelo veliko pripomore izjemno velika lokalna pripadnost, ki jo domačini, zaposleni v Domelu in tudi v drugih podjetjih v Selški dolini, čutijo do svojih podjetij. Mladi iz naših krajev se večinoma že na začetku svoje poklicne poti odločajo, ali bodo delali v lokalnih podjetjih in ustanovah ali pa bodo šli dlje, proti Škofji Loki, Kranju ali Ljubljani. S tem se odločijo tudi za način življenja, saj se v primeru odločitve, da bodo kruh služili v domačih krajih, izognejo večurnim vožnjam in jim več časa ostane za delovanje v lokalnem okolju. Pomembni elementi, ki vplivajo na uspešno poslovanje, pa so tudi tradicija, znanje, odgovornost do ljudi in okolja."

Sami ste v Domelu delali kar 26 let. Kakšni so vaši spomini na ta leta?

"Najprej sem bil projektant v razvoju, potem vodja razvojnih laboratorijev, na koncu pa štiri leta direktor podjetja Domel Energija. Na obdobje v Domelu imam lepe spomine, tudi s sodelavci smo se zelo dobro razumeli."

Danes je Domel v stoodstotni lasti sedanjih in nekdanjih zaposlenih. Ste tudi vi solastnik podjetja?

"Da, tudi sam bil pred dvajsetimi leti, ko se je večina zaposlenih odločila za notranje lastništvo, med njimi. Dobili smo certifikate, ki jih je bilo treba nekam vložiti. Večina zaposlenih v Domelu se je odločila, da jih vložimo v svoje podjetje. Razmišljali smo, da si s tem zagotavljamo delovna mesta, da bomo

Župan Anton Luznar

lažje odločali o prihodnosti podjetja in s tem tudi o svoji prihodnosti."

Za vašo občino je značilna nizka brezposelnost. Kot župan zaradi socialne problematike nimate velikih skrbi, predvsem zahvaljujoč uspešnim podjetjem ...

"Res je. Velik del delovno aktivnih prebivalcev naše občine je zaposlenih v domačih podjetjih, največ seveda v Domelu, ki je največji. Če na hitro ocenim, je skoraj polovica od 6.800 občanov odvisna od Domela. Veliko jih je zaposlenih v samem podjetju, potem so tu še številna manjša podjetja, ki izdelujejo za Domel različne sestavne dele, na primer vzmeti ali pa plastične dele. V naši občini pa so še druga uspešna podjetja. Je pa škoda, da ima naša dolina prostorske omejitve, saj bi v nasprotnem primeru lahko imeli še bolj cvetoče gospodarstvo. Dolina je ozka, v pasu ob Sori veljajo omejitve ali prepovedi gradnje zaradi poplavne ogroženosti, poleg tega težimo k ohranjanju kmetijskih površin. Zaradi prostorskih omejitev se trenutno kažejo možnosti gospodarskih gradenj le na območju Jesenovca. Skupaj z več podjetji, ki so ob Sori, smo vložili vlogo na ustrežno ministrstvo za zmanjšanje priobalnega pasu ob Sori. Žal je v zadnjih letih zaradi prostorskih omejitev in pa tudi zaradi prednosti, ki jih nudi Škofja Loka, kar nekaj podjetij šlo proti Škofji Loki. Prednosti so predvsem v boljših prostorskih zmožnostih, boljših cestnih povezavah, železnici, zemeljskem plinu in večjem kadrovskem potencialu. Tako se je pred leti odselilo podjetje Indramat, ki je bilo včasih del Domela. Tudi podjetje Koplja se je preselilo v Škofjo Loko, tam ima večje stroje za vlivanje tudi že Alpmetal. Pred časom je prostore v Škofji Loki kupilo tudi podjetje Domel. V Selcih ima svoje zamatke podjetje Sibo. Tudi Loška zadruga, ki ima svojo trgovino na dveh lokacijah v Selcih, že nekaj časa brezuspešno išče lokacijo za gradnjo trgovine na enem mestu."

Spar, ki se je zanimal za gradnjo trgovskega centra v Železnikih, pa prav tako ni našel primerne lokacije."

Vrniva se k Domelu. Že vrsto let je poznan kot podjetje z velikim poslušom za lokalno okolje ...

"Domel zelo diha z lokalno skupnostjo, podpira različna športna, kulturna in druga društva, tudi občini je že priskočil na pomoč, ko je pred leti prispeval k gradnji športne dvorane in obnovi bazena. Druga podjetja pomagajo malo težje, ker so manjša ali pa so bodisi v malo slabši situaciji bodisi v tujem lastništvu, zaradi česar je posluh za lokalno okolje manjši."

S skupnimi močmi se boste lotili tudi sanacije plazov za Domelom?

"Res je. Plaz, ki se je sprožil že pred nekaj leti, sicer, kot so pokazale raziskave, ni zelo kritičen in ogrožajoč. Vendar pa od 2007 vsi Domelovi kupci upoštevajo tudi tveganje nevarnosti poplav in ob pogledu na plaz za Domelom se zagotovo postavlja vprašanje, kakšna je nevarnost, da plazina zgrmi v vodo in zajezi strugo. Tako smo se z Domelom dogovorili, da se letos skupaj lotimo sanacije. Stala naj bi okoli 64 tisoč evrov brez davka na dodano vrednost, stroške pa si bomo razdelili na polovico. Razpis za izvajalca je že odprt, zdaj se moramo le še dogovoriti za primerno dostopno pot."

Večkrat poudarite, da je prav poplavna varnost tista, ki jo v Selški dolini najtežje pričakujete. Ključna je tudi za podjetja, a se bo, kot kaže, izvedba protipoplavnih ureditev začela šele prihodnje leto, torej kar deset let po katastrofalnih poplavah. Kaj pravite na to?

"Pričakoval bi, da bo poplavna varnost zagotovljena v nekaj letih po poplavah. Postopki potekajo prepočasi. Ob slabših vremenskih napovedih smo vedno v skrbeh in strahu pred novo katastrofo. Veliko naših podjetij je lociranih ob vodi, zato je poplavna varnost ključna tudi zanje. Je pa spodbudno vsaj to, da so pristojni Železnike prepoznali kot drugo poplavno najbolj ogroženo območje v Sloveniji, takoj za ljubljanskim, in da je projektiranje protipoplavnih ureditev, ki poteka pod okriljem okoljskega ministrstva, skoraj končano. Načrtujejo, da naj bi gradbeno dovoljenje pridobili do konca novembra, če ne v celoti, pa vsaj delno, če bodo morda kje težave s pridobitvijo zemljišč. Tako bi prihodnje leto vsaj na kakšnem odseku ob Selški Sori že lahko začeli graditi. Upam, da bo država uspešna tudi pri črpanju evropskih sredstev za ta namen in da bodo protipoplavni ukrepi vključno s suhim zadrževalnikom pod Sušo do leta 2020 večinoma tudi izvedeni."

Prizadevate si tudi za gradnjo obvoznice in dokončanje regionalne ceste v Sorico ...

"Za obvoznico skozi Železnike naj bi direkcija za infrastrukturo v kratkem izbrala projektanta, projekt pa naj bi bil izdelan še letos. Upam, da jim bo uspelo zagotoviti tudi sredstva za izvedbo in da bodo z gradnjo sledili protipoplavnim ukrepom. Glede nadaljevanja rekonstrukcije ceste Podrošt-Sorica so nam na ministrstvu za infrastrukturo obljubili, da se bodo dela, če ne bo zapletov pri izbiri izvajalca, nadaljevala ob koncu poletja, ko se bodo lotili rekonstrukcije preostalih dveh odsekov, vključno z rekonstrukcijo križišča v Podroštu. Investicija je ocenjena na 3,5 milijona evrov, sredstva naj bi v proračunu že zagotovili. Po napovedih bo večina del potekala v letu 2017, zaključila pa naj bi se v letu 2018. Trenutno kaže, da ne bo ostala na pol obnovljena, in tega sem zelo vesel. Država s tem dokazuje, da se zaveda pomena te ceste za razvoj Soriške planine in Sorice pa tudi drugih krajev v naši dolini. Žal pa si zaradi pomanjkanja denarja v državnem proračunu drugih večjih investicij na državnih cestah v tem obdobju v naši občini ne moremo obetati."

Kateri večji projekti čakajo občino v tem letu?

"Največji projekt bo izgradnja pločnika, ureditev hudo-urniške grape ob njem in postavitev javne razsvetljave v novem delu naselja na Studnem. Ta čas smo v postopku izbire izvajalca, upamo, da bomo z gradnjo lahko začeli čim prej. Dokončati nameravamo športno igrišče v Dolenji vasi, kjer nas čakajo še izgradnja večnamenskega objekta s sanitarijami, otroškega igrišča in dokončanje parkirišča. Nogometno igrišče v Železnikih bomo opremili z novo razsvetljavo, čaka nas gradnja kanalizacije na več odsekih v Železnikih. Obnovili in asfaltirali bomo nekaj odsekov cest, upamo pa tudi, da bomo uspešni pri kandidaturi za evropska sredstva za dokončanje obnove plavalnega bazena. Savne bi preselili v spodnje prostore bazenskega kompleksa, na mestu obstoječih savn pa bi zgradili manjši otroški bazen. Obnovili bi še strojno opremo za pripravo vode, vhodno avlo in garderobe ter uredili okolico objekta. Investicija je ocenjena na 830 tisoč evrov, v primeru uspešne kandidature pa bo vložek občine znašal zgolj 260 tisoč evrov."

Občina Železniki in Domel se bosta letos s skupnimi močmi lotila sanacije plazov za največjim železnikarskim podjetjem. / FOTO: ANDREJ TARFILA

Občina Železniki si prizadeva za čimprejšnje dokončanje obnove regionalne ceste Podrošt-Sorica. V zadnjem desetletju so jo obnovili približno polovico. / FOTO: ANDREJ TARFILA

70 LET DOMELA

V zadrugi so vsi delali zavzeto

Leta 1946 ustanovljena zadruga Niko je imela dva glavna cilja: obnoviti železarsko dejavnost in omogočiti delo domačinom v osiromašenih Železnikih, se spominja njen edini še živeči ustanovni član Peter Polajnar. Zadovoljen je, da sta delo in trud začetnikov izpred sedemdesetih let dobila tolikšne razsežnosti.

ANA ŠUBIC

Danes 88-letni Peter Polajnar je edini še živeči ustanovni član Produktne zadruge kovinarjev Niko, iz katere je izšel današnji Domel. V nadaljevanju objavljamo nekaj njegovih spominov na začetna leta, ki jih je Polajnar delil z udeleženci 122. Glasove preje, posvečene 70-letnici Domela.

Ustanovitev Kovinarske zadruge Niko pred 70 leti je prinesla trajen izhod iz hude krize, v kateri so se Železniki znašli po zatonu nekdanje uspešne železarske dejavnosti v začetku 20. stoletja. Temelje zadrugi pa sta že dve desetletji prej postavila Josip Boncelj, ki je v letih 1925 in 1926 v Železnikih postavil prva avtomata za izdelavo risalnih žebličkov in papirnih sponk, in tedanji župan in kovač Niko Žumer, ki je kasneje od Bonclja odkupil avtomate.

Po drugi svetovni vojni, ko so razmišljali o vrnitvi industrije v Selško dolino, je Žumer prišel na idejo zadrugi, ki je bila v tistih časih edina sprejemljiva oblika podjetja. Tako je 27. aprila 1946 v Žumrovi delavnici 16 delavcev, med katerimi je bil z 18 leti najmlajši Polajnar, ustanovilo Produktno zadrugo kovinarjev Niko, ki je od Žumrove obrti prevzela ves proizvodni program in opremo – s tržiščem in financami vred. Med drugim so nadaljevali tudi s proizvodnjo mehanizmov za registratorje, ki jo je sicer Žumer sicer začel uvajati že decembra 1945.

V novoustanovljeni zadrugi so domačini delali bolj zavzeto kot kdajkoli prej, uveljavljeno je bilo tudi načelo obveznega prostovoljnega dela, ki ga je posameznik letno opravil od 200 do 300 ur, se spominja Polajnar. Z udarniškim delom so med

drugim preuredili Egrov hlev na Racovniku v proizvodne prostore in zgradili objekt za proizvodnjo energije za pogon obrata. Delali so moški in ženske, vsi enako, vse pa je bilo narejeno z dobro voljo in zavestjo, da delajo zase, je povedal. Začetki so bili težki, ker niso imeli podpore v vodstvu republike. "Bili smo tujek družbi, brez vsake perspektive. Imeli so nas za nepomembne, in to kljub nenehni rasti proizvodnje in števila zaposlenih," je poudaril. Kot prelomno je Polajnar označil leto 1949, ko so na obrtni razstavi v Ljubljani s svojimi izdelki, takrat so že začeli s proizvodnjo risalnega orodja, pritegnili pozornost Borisa Kidriča, ki je bil takrat na čelu jugoslovanškega gospodarstva. »Naše predstavnike so tedaj povabili v Beograd, dogovorjen je bil program laboratorijske opreme, sprejeti smo bili v

Peter Polajnar / FOTO: GORAZD KAVČIČ

petletni plan in takrat se je zadeva odprla. Imeli smo bolj ali manj zagotovljene surovine, začeli smo z usvajanjem proizvodov.« Najprej so prišli na vrsto tehtnice, nato laboratorijske centrifuge in mešalniki, za katere so leta 1953 začeli proizvajati še elektromotorje.

S hitro rastjo so prostori v adaptiranem Egrovem hlevu postali premajhni, zato so se odločili za gradnjo nove hale na Otokih, število zaposlenih pa so z 240 nameravali povečati na 500. Nad njihovimi načrti pa nihče ni bil navdušen. "Celo kmetje so se dvignili, da ne bodo več imeli delovne sile, hlapcev in dekel za obdelavo polj. In tako smo ostali sami, nerazumljeni. V tistem času je bila sklicana partijska konferenca za celotno dolino, vodila jo je Zdenka Kidrič, in smo domnevali, da bomo lahko avantgardi iz vse doline pojasnili, za kaj si prizadevamo. Pa ni bilo podpore, zato je Žumer začel reševati zadevo v Beogradu in tudi uspel. So nam pa povedali, da zadruga ne bo gradila 'fabrike', pač pa se moramo priključiti družbenemu sektorju." Edini izhod iz težav je bila tako ustanovitev tovarne kovinskih in elektromehanskih izdelkov Niko v letu 1954, na katero so prenesli celotno premoženje zadruge.

Nov obrat na Otokih ni dajal pričakovanih rezultatov, saj so na podlagi odločitve vlade morali odpovedati glavnemu programu rotacijskih vžigalnih magnetov. Leta 1961 so uvedli prisilno upravo, leto kasneje pa je prišlo do integracije tovarne Niko v Iskro Kranj in preimenovanje v Iskro, tovarno elektromotorjev Železniki. Po letu skupnega poslovanja so obrat na Racovniku leta 1963 izločili iz matičnega podjetja in ustanovili podjetje

tje Niko, njegovo vodenje pa je prevzel Polajnar.

Zaradi neprimernosti obrata so se leta 1974 odločili za gradnjo novih tovarniških prostorov na Otokih, ob tem pa znova naleteli na neodobravanje, češ da v Selški dolini ni na razpolago zadosti delovne sile, zato se je gradnja novega obrata zavlekla do leta 1978. A tudi tedaj v občini niso bili dobro sprejeti, češ da bi bilo ta sredstva bolje nameniti za boljše proizvodnje, ker da je bil njihov program siromašen, ničvreden. »Meni so takrat dali pečat, da delam škodo občinskemu gospodarstvu, skratka, bili smo pastorek, na katerem so se vsi izživljali,« se spominja Polajnar, ki mu je za življenjsko delo na področju kovinarstva, razvoja industrije v Železnikih in delo na kulturnem področju Občina Železniki leta 2011 podelila naziv častnega občana. Kot pravi, ga je prevzel v imenu vseh ustanovnih članov zadruge Niko, ki so poskrbeli za preporod Selške doline. Ob tem velja omeniti tudi, da je prav po Polajnarjevi zaslugi in njegovih dolgoletnih prizadevanjih prišlo do obnove dveh Žumrovih avtomatov, ki sta omogočila novo dobo kovinarstva v Železnikih. »Mi smo delali 'na horuk', brez posebne teorije – in k sreči smo z delom uspeli. Vi imate kadre, znanje, opremo in program, ki ga je treba samo dopolnjevati. Ne uporabljajte bližnjic in drugih obhodov, zakaj ti so varljivi in lahko tudi usodni,« Polajnar svetuje sedanjemu vodstvu Domela.

Orodjarski oddelek na Racovniku leta 1950 / VIR: PETER POLAJNAR

Zbornik z izjemnimi odkritji

Sedemdesetletnico so v Domelu počastili tudi z izdajo zbornika Železni kruh.

ANA ŠUBIC

"To knjigo posvečamo spominu na vse, ki so v minulih stoletjih in tisočletjih sooblikovali železarsko in kovinarsko kulturo v Železnikih in na Selškem. Še posebno pa vsem, ki so v zadnjih 70 letih dejavno sodelovali v osrednji zgodbi te knjige in jo pripeljali od zadruge Niko do družbe Domel, kakršna je v jubilejnem letu 2016," sta vodstvo Domela in uredniški odbor zapisala na začetku zbornika Železni kruh, izdanega ob 70-letnici največjega železnikarskega podjetja. Zbornik z 290 stranmi je razdeljen v tri večje sklope: Železna doba,

Od Nika do Domela in Domel danes, s svojimi prispevki pa ga je sooblikovalo več kot dvajset avtorjev. Uredil ga je Miha Naglič, ki kot publicist in časnikar še zlasti ceni odločitev Domela, da jubilej zaznamujejo tudi z zbornikom. Njegov idejni in vsebinski snovalec je bil Štefan Bertoncelj, ki je bil tudi predsednik osemčlanskega uredniškega odbora. Zbornik so intenzivno pripravljali leto in pol. "Kot zanimivost: prvi sestanek je bil 11. 12. ob 13. uri 14. leta," pove in spomni, da so zbornik želeli izdati že ob 65-letnici Domela, a jim ob pomanjkanju časa to tedaj ni uspelo. "Mor-da pa je tako še bolje, saj smo

sedaj lahko vanj zajeli tudi izjemna spoznanja, odkrita v zadnjih letih, ki doslej niso bila objavljena še nikjer," razmišlja Bertoncelj. Arheološka izkopavanja na Štalci nad Studenim, ki jih je predlagal in organiziral Franci Bogataj, so namreč pokazala, da je bilo to območje naseljeno že v halštatski dobi, torej med 8. in 5. stoletjem pred našim štetjem. "Ostanki lončenih peči pa pričajo, da so dva tisoč let pred našim štetjem že pridobivali železo, ki so ga v rimski dobi prodajali," je dodal Bertoncelj. Kot enega najpomembnejših segmentov zbornika omenja še obravnavo doslej slabo poznane doba od

leta 1900 do druge svetovne vojne, ki se je je lotil zgodovinar Vincencij Demšar. "Pomembno je tudi razkritje, da se razvoj kovinarstva ni začel iz nič, pač pa je bila v kraju že neka osnova po zaslugi strojev Josipa Bonclja. Pomembno odkritje prinaša tudi Anica Gortnar s primerjavo iz svoje diplomske naloge, zakaj so Kroparji v tistem obdobju lahko oblikovali zadrugo, medtem ko je Železnikarjem uspelo združiti sile šele leta 1946. To ponovijo tudi v letu 1996, ko se Domel začne osamosvajati," je dejal Bertoncelj. Omeniti velja tudi Janeza Rihtarišča, ki je v münchen-skem arhivu pridobil posne-

Ponosna na zbornik Železni kruh: predsednik uredniškega odbora Štefan Bertoncelj in glavni urednik Miha Naglič

tek temeljnih listin prvih pisnih omemb Selške doline (973) in Železnikov (1354). "V zborniku so tako na enem mestu zbrane vse pomembne listine, ki so Železnikarjem pomenile

kruh," je pristavil Bertoncelj. Kot poudarja, knjiga odpira mnoga vprašanja, zato je njen namen tudi naslednjim rodovom dati smernice za nadaljnje raziskovanje zgodovine Železnikov.

70 LET DOMELA

Iz železne v informacijsko dobo

Ime Železnikov je iz železa, tudi v nemščini (Eisern). Tudi v izdelkih Domela je kar nekaj železa in drugih kovin, še več pa je znanja, sodelovanja, zaupanja in inovativnosti. »Informacija« (znanje) šteje več kot železo ...

MIHA NAGLIČ

Če zatrdim, da sega Domelova zgodba iz železne v informacijsko dobo, bo marsikdo pomislil, da pretiram. A je res tako. Jeseni 2014 je nanoslo, da sem bil zaradi dobrih odnosov in vezi med Domelom in Gorenjskim glasom povabljen, da uredim Domelov zbornik ob letošnjem jubileju. Ko sem začel z delom, sem sicer o Selški dolini in njenih ljudeh že marsikaj vedel, v toku zbiranja in urejanja gradiva pa sem izvedel še veliko novega. Upam si trditi, da bo tudi za domačine, zlasti za mlajše, marsikateri poudarek iz knjige novost. Ko sem uredniško delo sklenil, sem Domelovo zgodbo in njeno predzgodovino še enkrat povzel, napisal naslednji odstavek in v njem izpostavil sedem poudarkov.

Sedem poudarkov

»Naj namesto sklepa še enkrat izpostavljam poudarke iz Domelove zgodbe in iz njene predzgodovine. Prvi je ta, da se je pridobivanje železove rude in železa na Selškem začelo že veliko pred zapisano zgodovino, najpozneje v halštatski dobi oziroma v letih, ko je nastal Rim. Drugi je ta, da so selški kraji v pisno zgodovino vstopili 30. junija 973, ko je bila spisana darovnica, s katero je cesar Oton II. freisingškemu škofu Abrahamu podaril prvi del loškega gospostva. Leta 1354 pa je freisingški škof Albrecht petim kovačem v Železnikih podelil privilegije, po katerih so Železniki postali rudarski in fužinarski kraj s posebnimi pravicami. Tretji poudarek izpostavlja in skuša hkrati razložiti dejstvo, da je Železniki in Železnikarje v prvi polovici 20. stoletja po zatonu fužinarstva doletela veli-

ka tragedija, ne le gospodarska, tudi socialna in duhovna; brez dela človek pač ne more polno živeti. Četrto je dejstvo, da so trajni izhod iz te krize našli šele po letu 1946, ko so se združili v zadrugo Niko. Že pred tem pa je za kontinuiteto po svoje poskrbel inženir Josip Bonclj z nakupom strojev za izdelavo kovinske galanterije; ker jih nato ni potreboval, jih je od njega že pred vojno odkupil obrtnik in takratni župan Niko Žumer in jih pripravil za proizvodnjo. Boncljevi stroji se tako izkažejo kot vezni člen med fužinarsko in Nikovo-Domelovo dobo. To je peto od doslej manj znanih dejstev. Šesto od temeljnih dejstev pa je seveda to, da se je v 70-letni Nikovi-Domelovi dobi zgodila renesansa kovinarstva v Železnikih in z njo prestop iz železne v informacijsko dobo. V Domelovi lastni zgodbi pa velja – ko jo primerjamo s podobnimi doma in v svetu – še posebej izpostaviti sedmo dejstvo – da so se zaposleni iz tragedije fužinarstva nekaj naučili. Ko je sredi devetdesetih let prišlo do situacije, ko bi bila lahko zaradi grožnje sovražnega prevzema prihodnost družbe ogrožena, se je večina zaposlenih združila, družbo odkupila in postala večinski lastnik. V družbi je nastalo pozitivno vzdušje, v katerem se zaposleni kljub novim preizkušnjam (katastrofalna povodenj leta 2007, globalna gospodarska kriza po letu 2008) ustvarjalno soočajo z novimi tehnološkimi, tržnimi in psihosocialnimi izzivi ...« (Str. 28–29)

Manj železa, več znanja

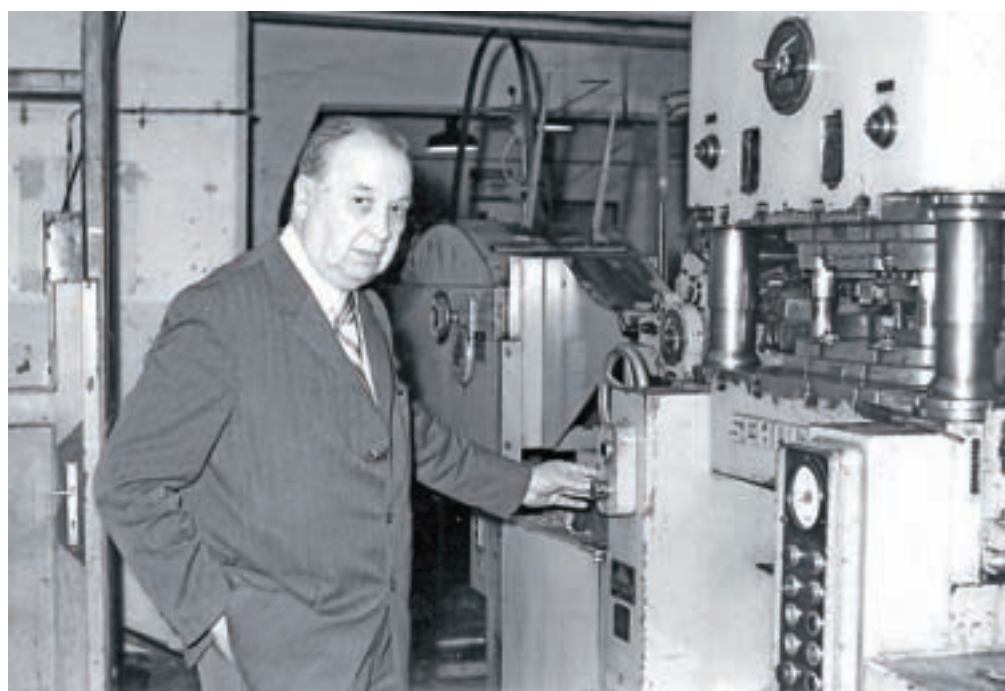
Železniki so z železom, po katerem imajo ime, usodno povezani. To je vedel že Valvasor, ko je v Slavi zapisal: »Ime Železniki se je rodilo

iz kovinskega sadu, namreč iz železa, ki nosijo po njem ime ne le v nemškem, ampak tudi v kranjskem jeziku.« (Str. 130) Po nemško se je namreč reklo Eisern (das Eisen pomeni železo), slovensko Železniki. Pridobivanje železa iz železove rude je, kot pričajo arheološke najdbe na Štalci, potekalo že kakih sedem stoletij pred našim štetjem. In potem še prvih 19 stoletij našega štetja, vse do 1902, ko je ugasnil zadnji plavž. Ko ni bilo več železa, tudi žeblijev niso več kovali. V prvih desetletjih 20. stoletja je bila železarska tradicija Železnikov skoraj povsem prekinjena, vse do aprila 1946, ko je 16 mož pod vodstvom Nika Žumra ustanovilo zadrugo Niko. Da pa ta starodavna kontinuiteta le ni bila povsem pretrgana, je po svoje poskrbel inženir Josip Bonclj, ko je kupil in v Železnike pripeljal stroja za proizvodnjo pisarniške galanterije, oba je od njega odkupil Niko Žumer in ju že pred vojno usposobil za proizvodnjo.

Koliko pa je v sedanjih izdelkih Domela sploh še železa. Se v Domelu še »kuje« železo? To vprašanje sem postavil inženirju Zvonetu Torcarju, direktorju Domela, d. o. o. Pa mi je po e-pošti napisal: »Od železa je največji delež v elektropločevini, iz katere sta stator in rotor pri kolektorskih motorjih in samo stator pri EC-motorjih. Pri sesalnih enotah pa je običajno poleg omenjenega še v pocinkani pločevini, ki v obliki pokrova zapira turbinski del. Seveda je vedno prisoten tudi baker v obliki žice, aluminij v obliki pločevine ali ulitkov. Ostalo pa je velik del plastičnih mas, pri sesalnih enotah v pretežni meri BMC duroplast (ohišje) in nekaj termoplasta (izolacija). Pri EC-motorjih pa se pogosteje pojavljajo ter-

Železniki v Valvasorjevi Slavi vojvodine Kranjske, 1689

Legendarni Niko Žumer ob simboličnem izklopu stroja pri selitvi proizvodnje Nika iz starih prostorov na Racovniku v novo tovarno na Otokih / VIR: PETER POLJANAR

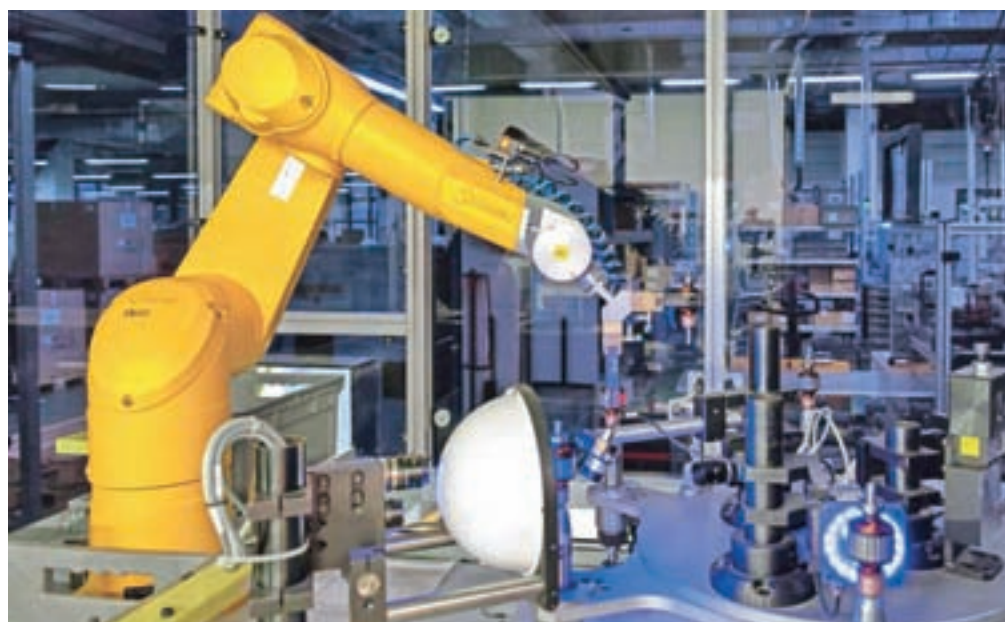
moplasti in aluminij (ohišje).« Železo je torej še, čeprav ga je vse manj, a dovolj, da je železarska kontinuiteta Železnikov ohranjena. Kaj pa je v današnjih izdelkih tisto, kar je še pomembnejše od železa in drugih kovin? Na to vprašanje je po svoje odgovorila dr. Jožica Rejec, prva dama Domela, v

svojem uvodnem nagovoru na Glasovi preji, 7. 4. 2016. »V 70 letih delovanja podjetja so se porajali različni kovinski in elektrokovinski izdelki in se kalili na svetovnem trgu. Trenutno pa štejemo za najpomembnejše intelektualni kapital zaposlenih, ki temelji na znanju, sodelovanju, zaupanju in

visoki inovativni kondiciji zaposlenih. Pošten in odgovoren način delovanja dviguje raven zaupanja kupcev, inovativnost pa povečuje konkurenčnost podjetja.« Intelektualni kapital zaposlenih, ki temelji na znanju, sodelovanju, zaupanju in visoki inovativni kondiciji ... To je to.

Prizor iz Domela danes: avtomatska linija za sestavo rotorja elektromotorja

V Domelu danes: celica z robotsko roko / VIR: DOMEL, FOTO: ANDREJ TARFILJA

70 LET DOMELA

"Ponosni smo,
da smo Domelovci!"

Železo, delo, znanje, ponos ... To so stalnice, ki označujejo trdoživo kovinarsko kulturo Železnikarjev od najstarejših časov do Nikove-Domelove dobe – tudi ta ima zdaj že sedemdeset let ...

MIHA NAGLIČ

Dolga zgodba, ki jo zajema Domelova knjiga Železni kruh, je po svoje nakazana in povzeta že v dvojnem motu knjige. Ta vsebuje le dva »udarna« stavka, a ta dva povesta veliko. Dva klika. V desetletjih pred 1900 je večerni klicar v Železnikih klical na delo takole: »O, Mica, Katra, vstan, pojd' kovat!« Na Domelovi spletni strani pa lahko v jubilejnem letu 2016 preberemo tale klic: »Ponosni smo, da smo Domelovci!« Vsak po svoje označujeta svoj čas, govorita o tem, da se časi spreminjajo, v vseh spremembah pa so tudi stalnice in ena od takih je pripravljenost za delo.

Želji

Utrip klasične kovaške dobe v Železnikih in njen zaton v svojem članku (Zaton železarstva ob koncu 19. stoletja) povzame zgodovinarica Anica Gortnar. Navedimo le tale odlomek: »Za Železnike je bilo značilno nočno delo. Okoli devete zvečer, ko so kovači navadno spali, jih je iz spanja zbudil poseben klicar, ki je klical: 'O, Mica, Katra, vstan, pojd' kovat!' Kovati so začeli ob desetih zvečer ali še kasneje in so kovali do osme ure zjutraj. Edini odmor, ki so ga namenili zajtrku, so imeli zjutraj med peto in šesto uro. Navadno so kovali po deset ur. Vendar v Železnikih niso imeli predpisanega delovnega časa, zato se je pogosto dogajalo, da so delavci kovali eno noč tudi po 14 ur, naslednji dan pa so bili za delo

preutrujeni in niso prišli na delo, ampak so raje počivali. Zakaj so delali v Železnikih ponoči, ni točno znano. So bile pa proti koncu 19. stoletja vedno glasnejše zahteve, da bi ukinili nočno delo in bi začeli kovati podnevi. Vendar so bili v bistvu delavci tisti, ki niso želeli spremeniti delovnih navad in tako se je nočno kovanje obdržalo vse do propada žebeljarskega (Str. 64) Ko so po letu 1900 prenehali s kovanjem žebeljev, Železniki kakih 40 let niso imeli značilnega kovinarskega izdelka. A kmalu se je pojavil nov – risalni žebeljički.

Risalni žebeljički

Novo in zagnano delovno vzdušje, ki so ga ustvarili združniki v Niku, povzema Peter Polajnar. »V novoustanovljeni zadrugi se so z vso zagnanostjo delavcev stroji veselo vrteli naprej. Spremenila se je njihova vloga in tako so doprinali bogat delež k razvoju industrije in blaginje v kraju. Polnih 40 let so omogočali zaposlitve in iz nje izhajajočo blaginjo delavcev in njihovih družin. Vse, kar je botrovalo uspehu, so bili ljudje. Železnikar, gol in lačen, oropan svojega dostojanstva – kot da se je predramil iz življenja brez cilja, v katerem je živel. Prežet z idejo, da poslej dela zase, se je z vso močjo stavil na razpolago in zavestno gradil temelje svojemu delu. Kot se je nekoč izrazil prvi predsednik zadruge: 'Nikoli dotlej in ne kasneje v teh ljudeh nisem videl toliko žara, požrtvovalnosti in zavzetosti za delo

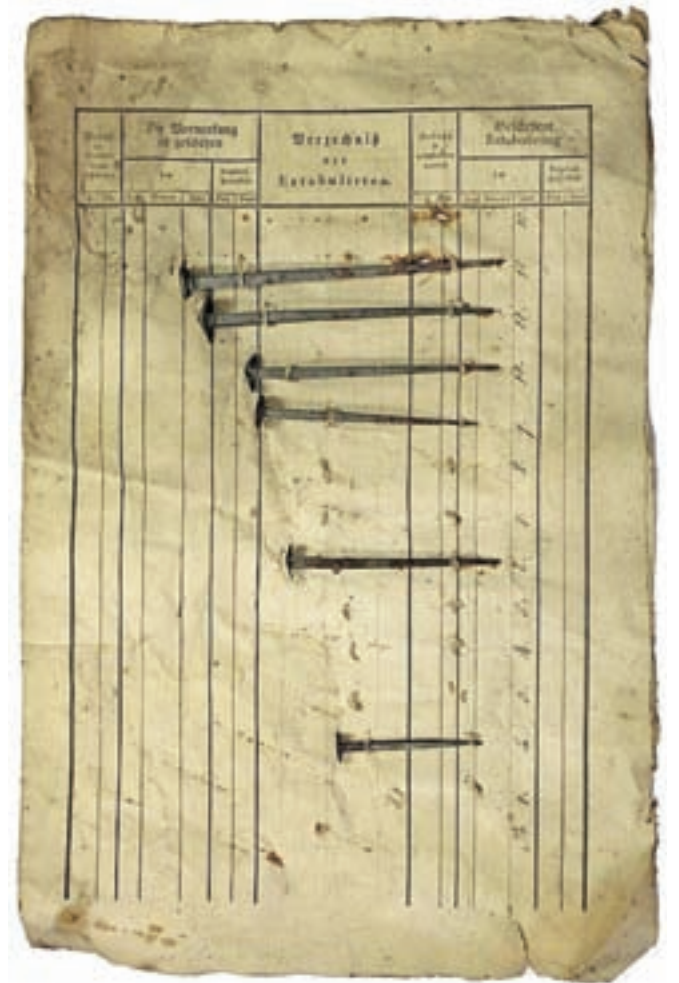
kot v tistih letih.' Nobeno delo ni bilo pretežno, ne glede na spol. Vladal je tekmovalni duh. V delu so se dopolnjevali, si pomagali, samo da je bilo pravočasno in kvalitetno opravljeno. Odstopanja ni bilo. Delalo se je tako zavzeto in predano, kar zgodovina kraja ne pomni. Taka pripravljenost za delo je dvigala pogum in voljo tudi predsedniku zadruge v prepričanju, kot se je sam izrazil: 'Za take ljudi je vredno delati.' Medsebojno zaupanje je dobilo svoj odraz. Kar se je dogajalo, je nepozabno.« (Str. 126) Polajnar vzame v bran tudi njihov prvi izdelek, ki se zdi z današnjega vidika malenkosten, a ni čisto tako. »Nesmiselno bi bilo trditi, da je bil risalni žebeljiček nosilec razvoja, pa vendar je na njem slonel razvoj. Z njim se je začelo. Danes je skoraj pozabljen, izrinjen iz potrošnje, posledično tudi iz proizvodnje. V spominu našega razvoja pa mora obdržati zaznavno mesto. Kot proizvod ni nič posebnega. V vlogi, ki jo je odigral, pa je prava zakladnica. Kot sopotnik našega proizvodnega programa je vseskozi doprinal svoj delež k uspehu in napredku. Nikoli ni potreboval novih vlaganj, posebne nege, bil je steber in trajen vir dohodka. Mesta pionirja v naši dejavnosti mu ni mogoče odreči.« (Str. 128)

Sesalne enote in EC-motorji

Današnji delovni utrip osrednje tovarne v Železnikih povzema osrednji razdelek knjige z naslovom Domel

dan. Uvodni članek je napisala dr. Jožica Rejec. Sledijo prispevki, v katerih njeni najožji sodelavci prikažejo družbo Domel v vsej njeni razvejanosti, njeno aktualno organizacijsko strukturo. Mag. Matjaž Čemažar, direktor razvoja in raziskav, predstavi njihov ključni pomen za Domel. Dr. Janez Rihtaršič v članku Nastanek in razvoj izdelkov od Nika do Domela (1946–2016) sestavi »rodovnik« glavnih izdelkov v sedemdesetih letih. Milan Tušek predstavi prodajo in trženje, Tone Čufar nabavo, Miro Šmid kakovost. Zvone Torkar, direktor Domela, d. o. o., v svojem članku podari dejstvo, da šele trajen razvoj tehnologije zagotavlja konkurenčno proizvodnjo. Sledi predstavitev po poslovnih enotah. Te so: Kolektorski motorji PE KM (Tomaž Stanonik), Komponente in Orodja PE KO (Gregor Jelenc), Avtomobilski program in program elektronsko komutiranih motorjev PE APEC (Aljoša Močnik), Elektronsko komutirani sistemi PE ECS (mag. Lojze Demšar), Laboratorijski sistemi PE LS (Janez Hostnik). Aleš Markelj predstavi Splošno področje, Minka Benedičič pa Finance in računovodstvo. Na vprašanje, kateri je paradni izdelek Domela danes, pa odgovarja dr. Janez Rihtaršič: »Sesalne enote danes še vedno predstavljajo polovični delež Domelovega prometa. V 40-letni razvojni zgodovini tega izdelka smo se razvili iz sledilca v razvojnega vodjo in ravno v letošnjem letu je stekla na visoko avtomatizirani montažni liniji že njihova četrta generacija. Počasi, vendar vztrajno pa primat vedno bolj prevzemajo elektronsko komutirani motorji. To so motorji, ki dosegajo najvišje energetske izkoristke in dolge življenjske dobe. Uporabljajo se v baterijsko gnanih aplikacijah, za prezračevalne sisteme in raznovrstne industrijske aplikacije.«

«Nesmiselno bi bilo trditi, da je bil risalni žebeljiček nosilec razvoja, pa vendar je na njem slonel razvoj. Z njim se je začelo, danes pa je skoraj pozabljen.»

Vzorčna tabela žebeljev iz 19. stoletja, tedanji prodajni katalog / VIR: NARODNI MUZEJ SLOVENIJE, FOTO: JANEZ RIHTARŠIČ

Naslovnica knjige Železni kruh po svoje povzema osrednjo zgodbo Železnikov in Domela: od plavža do najnovejšega EC-motorja. / FOTO: ANDREJ TARFILA, OBLIKOVALA NINA DROL

Trak s trirednim odrezom risalnih žebeljičkov iz prvega orodja, narejenega v obrti Nika Žumra v letih 1938/39. Orodje, ki predstavlja začetek orodjarstva v Železnikih, je bilo večkrat obnovljeno. Vzorec traku s fotografije je z začetka petdesetih let dvajsetega stoletja. / VIR: PETER POLAJNAR, FOTO: ANDREJ TARFILA

Škatlica z risalnimi žebeljički No. 3. / VIR: PETER POLAJNAR, FOTO: ANDREJ TARFILA

POGOVOR

Dr. Janez Rihtaršič (1978), inženir strojništva, doktor znanosti, vodja mehanskega razvoja v Domelu

Razvoj ne sme zastati

MIHA NAGLIČ

V Knjigi Železni kruh imate kar tri članke. Tretji ima naslov Nastanek in razvoj proizvodov od Nika do Domela. To je cel rodovnik izdelkov iz minulih 70 let. Katere bi izpostavili kot najbolj značilne?

»Vsak izdelek ima omejeno življenjsko dobo na trgu in zato podjetje za svoj obstoj potrebuje nenehne nadgradnje obstoječih in prodajo novih izdelkov. Tako se je v Domelovi 70-letni zgodovini nabralo več kot 150 različnih družin proizvodov. Kot najbolj značilne bi iz začetnega obdobja zadrževali Niko izbral risalne žebličke ter papirne sponke. Ta izdelka sta se začela izdelovati že pred drugo svetovno vojno in nekako predstavljata vezni člen s tedaj že propadlo žebličarsko industrijo. Nato bi iz laboratorijskega programa posebej omenil centrifuge ter laboratorijske mešalnike. Za ta dva izdelka so namreč izdelali prvi elektromotor, ki so ga hitro razvili tudi v samostojen izdelek in je v šestdesetih letih prejšnjega stoletja postal nosilni prodajni artikel. Leta 1974 so bile izdelane prve sesalne enote za nemško podjetje AEG. Kot rezultat kooperacije je jugoslovanski trg dobil kvalitetne sesalnike, podjetje, ki je takrat delovalo v sklopu sistema Iskra, pa izdelek, ki je na prelomu tisočletja predstavljal 80 odstotkov vse Domelove prodaje. Konec osemdesetih so se razvila tudi prva elektronsko krmiljena puhalca, s čimer so bili postavljeni temelji današnjim novim programom.«

Kateri pa je paradni izdelek Domela danes?

»Sesalne enote danes še vedno predstavljajo polovični delež Domelovega prometa. V 40-letni zgodovini tega izdelka smo se razvili iz sledilca v razvojnega vodjo in ravno v letošnjem letu je stekla na visoko avtomatizirani montažni liniji

Dr. Janez Rihtaršič / FOTO: GORAZD KAVČIČ

že njihova četrta generacija. Počasi, vendar vztrajno pa primat vedno bolj prevzemajo elektronsko komutirani motorji. To so motorji, ki dosegajo najvišje energijske izkoristke in dolge življenjske dobe. Uporabljajo se v baterijsko gnanih aplikacijah, za prezračevalne sisteme in raznovrstne industrijske aplikacije.«

Po nazivu delovnega področja ste v Domelu »vodja mehanskega razvoja«. Kaj to pomeni?

»V Domelu temeljne oziroma bazične raziskave delimo na elektro in mehanski razvoj. Prvega vodi dr. Boris

Benedičič in pokriva področje elektromagnetike ter elektronike. Mehanski razvoj pa zajema trdnostno, vibracijsko, aerodinamsko, toplotno ter akustično področje. Pri razvoju zahtevnih izdelkov se pogosto vsa omenjena področja med seboj prepletajo in zahtevajo intenzivno sodelovanje med posameznimi specialisti.«

Najbrž nam ne smete razkriti, kaj vse snujete, namignete pa lahko. V katero smer bi se moral razvijati Domel na daljši rok?

»S tehničnega vidika sta za konkurenčnost izdelka

poleg razvoja zelo pomembni področji tehnologije in orodij. Tako načrtujemo na razvojnem področju širitev kompetenc na druga področja in poglobljanje znanja obstoječih kompetenc. To je obvezna aktivnost, če želimo slediti strategiji razvojnega dobavitelja. S stališča samih izdelkov gre trend v smeri baterijskih aplikacij, kjer se zahteva najvišja možna materialna in energijska učinkovitost. Na tehnološkem in orodjarskem področju gre razvoj v smeri popolne avtomatizacije procesov in izdelava hibridnih komponent.«

V uvodniku ste Domel opredelili kot »odsev zgodovine in globalnega okolja«. Posrečeno. Tudi sami v sebi združujete imenitno kombinacijo: po eni strani ste strokovnjak za Domelove reči, po drugi za lokalno zgodovino, v snovanju knjige ste se

»Vsak izdelek ima omejeno življenjsko dobo na trgu in zato podjetje za svoj obstoj potrebuje nenehne nadgradnje obstoječih in prodajo novih izdelkov. Tako se je v Domelovi 70-letni zgodovini nabralo več kot 150 različnih družin proizvodov.«

izkazali kot dragoceni domoznanec. Od kod ta povezava?

»Zgodovina me je od nekdaj zanimala, do konkretne povezave s tehniko pa je prišlo ob obnovi očetovega skuterja znamke NSU letnik 1959. Ko je nekdanji predsednik Muzejskega društva Železniki Anton Tavčar to videl, me je povabil, naj se jim pridružim. Tam so čakali na obnovo stroji izpred druge svetovne vojne, ki predstavljajo začetke kovinarstva v Železnikih. Naslednjih nekaj let sem imel privilegij sodelovati pri obnovi skupaj z izkušenimi mojstri, ki so znali povedati marsikaj iz zgodovine teh strojev kot tudi lokalne zgodovine.«

V knjigi komentirate listino iz leta 1354, v kateri so prvič imenovani Železniki, vsebuje pa tudi škofovsko darilo oziroma obljubo tedanjim Železnikarjem. Katero?

»V tej listini freisinški škof Albrecht železnikarskim mojstrom in njihovim dedičem podeli in potrди pet kovačnic, kjer naj pridobivajo in predelujejo železo. Določi jim tudi letne dajatve ter sodno oblast, ki jo ima on oziroma njegov pisar na gradu v Loki. V tem obdobju je bil zemljiški gospod zelo naklonjen železarjem iz Železnikov. Ta naklonjenost pa se je zmanjšala, ko so aktivnosti, povezane s pridobivanjem železa, prišle izpod oblasti zemljiškega gospoda pod cesarsko oblast.«

Občutek imam, da radi živite in delate v Železnikih. Pa vendar: vas kdaj potegne tudi v svet?

»Ko sem kot osnovnošolec bral knjigo Julesa Verna 20.000 milj pod morjem, sem potovanju podmornice Nautilus sledil s pomočjo atlasta in od takrat sem si želel videti svet. Prvič se mi je ta želja delno uresničila, ko sva z bratom Bojanom na začetku mojega študija kot avtoštoparja odšla na pot po Vzhodni Evropi. Danes so potovanja enostavnejša z avtom in letalom, vendar so večinoma službene narave in za kakšne ogledje je le malo časa. Številne dežele in mesta pustijo vtis, vendar se vedno rad vrnem nazaj k družini. Rad živim v Sloveniji in v Železnikih.«

Doktorirali ste na Fakulteti za strojništvo Univerze v Ljubljani in z njo še vedno sodelujete. V čem?

»Doktoriral sem na Fakulteti za strojništvo, v Laboratoriju za konstruiranje LECAD pri prof. dr. Romanu Žavbiču in prof. dr. Jožefu Duhovniku. Po doktoratu smo ohranili sodelovanje na raziskovalnem in pedagoškem področju. Če v industriji želimo izboljšati razumevanje ter posledično doseči učinkovito sodelovanje z univerzo, študentje po zaključku študija ne bi smeli izgubiti stika s fakultetami. V Domelu s Fakulteto za strojništvo sodelujemo z različnimi laboratoriji, tako prek študentov, v obliki seminarjskih ter diplomskih in podiplomskih nalog kot tudi prek aktualnih industrijskih raziskav in državnih ter mednarodnih razpisov.«

Spoštovani sogovornik, najlepša hvala za te odgovore in za sodelovanje v zborniku Železni kruh!

Štiri generacije sesalnih enot od leta 1974 do leta 2015 / FOTO: ARHIV DOMELA

Elektronsko komutiran motor za baterijske vrtno aplikacije

IZ ZBORNİKA

Domelovo berilo

Domelova knjiga *Železni kruh* ni le knjiga o trdem delu z železom, s katerim so si Železnikarji slej ko prej služili kruh, ampak vsebuje tudi bogato literarnozgodovinsko in likovno prilogo ...

MIHA NAGLIČ

V članku Od Jurija Plavca do Nika Žumra beremo zgodbe izbranih osebnosti iz Selške doline, v nadaljevanju pa še Domelovo malo antologijo. Za likovno prilogo je predsednik uredniškega odbora Štefan Bertoncelj izbral tri slike: Cvetočo jablano (1907) Ivana Groharja, Floro (1958) Gabrijela Stupice in Tihožitje s steklenico in rumeno draperijo (1965) Gojmirja A. Kosa. Nina Drol, oblikovalka te lepe knjige, pa je napisala članek Kovaška umetnost. V njem je opisala izdelke te stare železnikarske umetno-obrtno veščine, katerih detajli na mnogih mestih krasijo to knjigo. In ne nazadnje: knjigo bogatijo številne fotografije. Večina je arhivskih, te imajo predvsem dokumentarno, spominsko vrednost. Veliko jih je za to knjigo posebej naročenih; Janez Tolar je fotografiral zaposlene v začetku jubilejnega leta 2016, Andrej Tarfila pa proizvodnjo in Domelove izdelke. Tudi te fotografije bodo imele nekoč dokumentarno vrednost. Nekaj fotografij pa je že prav umetniških in kot take lepšajo podobo knjige, tudi med temi je več fotografij Andreja Tarfile.

Nepozabni Jurij Plavec

V izboru najvidnejših osebnosti ne gre za celovit pregled vseh rojakov iz Železnikov in Selške doline, ampak za tematski izbor ob 70-letnici Domela. Izbrani so razvrščeni v tri skupine. V prvi so osebnosti in rodbine, ki so najbolj zaslužne oziroma značilne za razvoj železars-

tva in novejše kovinarske industrije, iz katere izhaja tudi sedanji Domel. V drugi je izpostavljeno dejstvo, da so imeli vsaj trije Železnikarji pomembno vlogo v življenju našega največjega pesnika. V tretji je »smetana«, tisti izmed rojakov, ki so po rodu iz te doline, v svojem življenju in delu pa so se povzpeli na slovenski Olimp ...

Avtorja izbora je zlasti očaral fužinar Jurij Plavec, neutrudni prvoborec za samostojno faro v Železnikih. »Prizore iz zgodovine, ki so zapisani v listinah, bi človek po branju najraje videl še na platnu ali televizijskem zaslonu. Če bi v letu 1622 že imeli filmske kamere, bi gotovo posneli prizor, ki se je odvil blizu Selc. Predstavljajte si jezdeca, ki jaha po strugi reke Sore /ker po poti skozi vas ni smel/, v rokah drži listino, pečateno 12. februarja v Vidmu, kjer jo je osebno prevzel. Z njo je oglejski patriarh privolil v ustanovitev samostojne župnije v Železnikih. Zanj si je ta mož, Jurij Plavec, fužinar in ključar pri sv. Antonu v Železnikih, prizadeval vrsto let, prej in poslej. Štiriindvajsetkrat je zaradi nje potoval k arhidiakonu v Kamnik, osemkrat v Ljubljano, šestkrat v Kranj, dvanajstkrat v Videm na patriarhat, štirikrat v Loko, po enkrat pa še v Vipavo, Gornji Grad in Radovljico. Za vse te poti skupaj je porabil sto dni in potrošil dobrih 500 goldinarjev. Drugih 800 goldinarjev je šlo za pogostitve duhovnih in svetnih odposlancev. Ko se je ob svojih obiskih poslavljaj, je gostitelje obdaroval. V ta namen je v letih od 1621 do 1628 pora-

bil: 28 gld. 54 kr., 64 dukatov po 2 gld., 46 2/3 kr., 78 cekinov po 3 gld., 7 tolarjev in 14 kr., dva para svilenih nogavic, 48.000 žebļev, 41 bal finega platna, velik gozdni rog (glasbilo) in par hlačnih podvez z zlatimi čipkami! Ob posvetitvi farne cerkve in pokopališča se je na njegov račun popilo šest tovorov dobrega sladkega vina (beržanka) in dva tovara rdečega terana ... In tako naprej, s številnimi zapleti, vse dokler se niso v Selcih, Loki in Freisingu z novo župnijo sprijaznili. Zmagali so Plavec in njegovi Železnikarji, med katerimi se je vse do danes ohranil ta kljubovalni, po samostojnosti težeči duh nekdanjih kovinarjev.« (Železni kruh, str. 240–242)

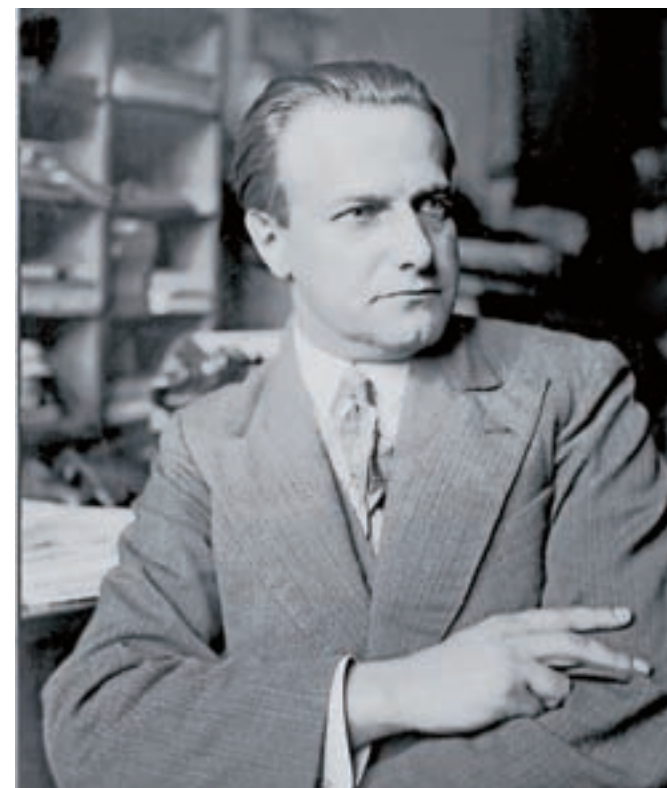
Glasne noči v kovaških Železnikih

Iz Domelovega berila navedimo odlomek iz spominov Franceta Koblarja, v katerem pripoveduje o eni največjih posebnosti Železnikov pred letom 1900 – o tem, da so kovali ponoči in da so bile tedanje noči temu primerno glasne. »Okoli enajste ure ponoči so začeli kovači drug drugega klicati na delo – nič kaj obzirno in tiho, nato so začele peti cikle po hišah in cestah in kladiva so začela svojo pesem. Če si se ponoči zbudil, je pel ves kraj v drobnih, prehitevajočih se taktih, vse je drobilo eno čez drugo, kolikor kovačev, toliko pesmi, različnih po roki in kladivu – zakaj tudi vsak kovač je bil delavec in človek zase, svoj po značaju in zmožnosti – in kladivo ga je razode-

valo. Med pesem kladiv se je mešala človeška govorica, pravzaprav vpitje, zakaj kovači so pri svojem delu glasno govorili, se pogovarjali, zabavali, dražili in se pripravili ne samo od panja do panja, od ognjišča do ognjišča, ampak od enega konca vigenjca do drugega. Ker so bili nekateri vigenjci dovolj veliki, je tak pogovor, oziroma vpitje segalo na daleč in premagalo glas kladiv. Kovač je zato vedno govoril preglasno, skoraj kriče; navadil se je tega v kovačnici in mu je ostalo tudi pozneje, če je nehal s kovanjem. Tako nisi spoznal Železnikarja samo po njegovem značilnem narečju, ampak tudi po glasnem govorjenju. Ušesa so mu od večnih udarcev kladiv otopela, moral je vpiti, tudi kadar je govoril navadne stvari. Tako je iz vigenjcev odmeval vso noč in vse jutro glas kladiv, šala in prepir, glas omagujoče in zaganjajoče se človeške sile, strasti, duhovitosti in hudobnosti. Ta glas je bil tako značilen, da je bilo popoldan, ko se je le redko kje vrtilo kako kolo, ko so se oglašale samo fužine, v zraku čisto drugo občutje, sobota popoldne in nedelja pa je bila tako tiha, kakor da je vse izumrlo. Spominjam se še ene tihote. Kadar so ob kakih popravilih iz velikih bajaranjev 'vzeli vodo' – ko je obstalo vse delo – tedaj je bilo tako prazniško tiho in občutljivo slišno, da je prišlo za nenavaden mir v pregovor 'tiho, kakor bi vodo vzel'. To so bili tedanji glasni Železniki, glasni v pesmi kovaških kladiv in hripavih glasov ubogega proletariata.« (Železni kruh, str. 278)

Oglejski patriarh izročja Juriju Plavcu listino o ustanovitvi samostojne župnije Železniki, Videm, 12. 2. 1622; avtor tega reliefa na spomeniku v Železnikih je kipar Mirsad Begić. / FOTO: ANDREJ TARFILA

France Koblar (1889–1975), avtor knjige *Moj obračun*, v kateri obuja tudi spomine na Železnike svojega otroštva, to je okrog leta 1900.

Jožef Levičnik (1826–1909), učitelj in pesnik, večkrat tudi župan Železnikov / VIR: ŽELEZNI KRUH, 2016

Instalacija v Muzeju Železniki: fužinar pri kovanju železnih drogov pod težkim kladivom, imenovanim norec

INOVATIVNI

Z inovativnostjo v prihodnost

V Domelu so konec marca že dvanajstič nagradili sodelavce, ki so z inovativnimi predlogi izboljšav podjetju prihranili kar 494 tisoč evrov. Dosedanja priznanja s področja ustvarjalnosti in procesov stalnih izboljšav so letos razširili še na priznanja s področja kakovosti.

ANA ŠUBIC

Letošnja podelitev Domelovih priznanj, ki so jih s področja inovativnosti razširili še na področje kakovosti, je potekala v sklopu praznovanja 70-letnice podjetja. "To današnjemu dogodku daje še poseben pomen, tudi na simbolni ravni. Prav inovativnost in sodelovanje skozi več generacij domelovcev sta bila rdeča nit in morda odločilnega pomena, da lahko letos praznujemo visoki jubilej. Ne le za preteklost, tudi za prihodnost je inovativnost prav takega, upam si trditi celo večjega pomena. Vedno bolj jo prepoznavamo kot ključno in žal skoraj edino konkurenčno prednost. Če se primerjamo s konkurenti na globalnem trgu, velikokrat ugotovimo, da smo jim po kapitalski moči neprimerljivi, da delujemo v državi, ki je v osnovi

draga, ne razpolaga z velikimi naravnimi bogastvi ali strateškimi surovinami in tudi sicer ne izkazuje velike podpore gospodarstvu," je na podelitvi poudaril direktor Domela Zvone Torkar. V Domelovem sistemu za registracijo predlogov izboljšav je lani sodelovalo okoli 250 zaposlenih oz. četrtnina kolektiva. Podali so 439 predlogov izboljšav, z njimi pa so prihranili kar 494 tisoč evrov. Priznanja za inovativnost so tokrat podelili že dvanajstič, zlati nagrajenec za dosežke iz splošne inovativne dejavnosti pa je postal Robert Rovtar, urejevalec na montažni liniji v montaži sesalnih enot. Podelili so tudi pet srebrnih priznanj, in sicer Suadi Rešek iz montaže motorjev 482 v Retečah, Janezu Zadravcu iz službe kakovosti na področju sesalnih enot, Alešu Božnarju, pomočniku vodje montaže

sesalnih enot, Blažu Benediku iz mehanskega razvoja in Marku Mlakarju iz avtomobilskega programa 484 v Retečah. Bronasta priznanja pa so prejeli Andrej Špacapan iz avtomatskih stiskalnic, Žiga Potočnik iz proizvodnje v laboratorijskih sistemih, Robert Gajgar iz predelave plastike, Tomaž Frelih iz montaže sesalnih enot, David Koblar iz mehanskega razvoja, David Mlakar iz splošne gospodarske službe splošnega področja in Vladimir Potočnik iz tehnologije APEC. Priznanje mentorju za spodbujanje inovativnosti je prejel Franc Medičev, vodja montaže v Retečah.

Najlažja sesalna enota z najboljšim izkoristkom

Razvojno-tehnična ekipa je dobila nagrado za razvoj nove družine sesalnih enot 458, prilagojenih energijski

nalepki za leto 2017. Za to novost je Domel lani prejel tudi zlato priznanje Gospodarske zbornice Slovenije za inovativnost. Direktor razvoja Matjaž Čemažar je o tem projektu zapisal: "Zasnova za nov izdelek je potekala že več let pred uradno uvedbo energijske nalepke, ko še nismo vedeli, kakšne spremembe bo prinesla, verjeli pa smo, da je pot visokih izkoristkov in nizkih težkih edina prava. Novi uredbi sta v veljavi od jeseni 2014 in omejujeta maksimalno električno moč sesalnika na 1600 W in razvrščata sesalnike v razrede od A do G. V letu 2017 se bo dovoljena električna moč nadalje znižala na 900 W, hkrati pa se bo prepovedala prodaja sesalnikov iz zadnjih treh razredov E, F in G, dodali se bodo novi razredi A+, A++ in A+++." Naš cilj, to je narediti najlažjo enoto z najbolj-

FOTO: ANDREJ TARFILA

Nagrado za razvoj nove družine sesalnih enot 458, prilagojenih energijski nalepki za leto 2017, sta v imenu razvojno-tehnične ekipe iz rok direktorja razvoja in raziskav Matjaža Čemažarja prevzela vodja projekta Romana Kavčič in Janez Rihtaršič, odgovoren za konstrukcijsko zasnovo izdelka. V letu 2017 si želijo doseči milijonsko proizvodnjo.

Predstavnice ekipe montažne linije 702, ki je prejela nagrado za najboljšo proizvodno skupino. Lani je dobila zavrnjen samo en kos od milijona narejenih, predlani pa zavrnjenih kosov sploh ni bilo. / FOTO: ANDREJ TARFILA

šim izkoristkom, ki bo prav tako kot naše sedanje enote postavila nov svetovni trend na področju sesalnih enot za suho sesanje, se uresničuje. Cilj je v letu 2017 doseči milijonsko proizvodnjo." Priznanje za odlično uporabo t. i. metodologije šest sigma je prejel Andrej Biček, ki dela na področju bazičnega razvoja, za najboljšo TPM-skupino pa je bila izbrana montažna skupina L8 pod vodstvom Janeza Margačarja.

Nagradili tudi najboljšo proizvodno skupino

Letos so prvič nagradili najboljšo proizvodno skupino. Nagrado kakovosti skupini z

najnižjim PPM-nivojem izdelkov pri kupcih si je prislužila ekipa montažne linije 702, ki je lani dobila zavrnjen samo en kos od milijona narejenih, kar pomeni 1 PPM, predlani pa je dosegla celo 0 PPM.

Poleg tega so letos prvič podelili priznanje za Domelovo vrednoto – sodelovanje, in sicer Majdi Fajfar iz oddelka planiranja in višjemu sistemskemu inženirju Roku Debeljaku. Domelova strategija namreč v sam vrh postavlja glavne Domelove vrednote, ki so ustvarjalnost in ambicioznost, spoštovanje in sodelovanje, odgovornost in gospodarnost, skrb za stranke in zaposlene ter pripadnost.

Prejemniki Domelovih priznanj za leto 2015 s predsednico uprave Domel Holdinga Jožico Rejec in direktorjem Domela Zvonetom Torkarjem / FOTO: ANDREJ TARFILA

Več bomo prihranili, dlje bomo delali

Tako na vprašanje, kaj ga žene k nenehni inovativnosti, odgovarja zlati nagrajenec Robert Rovtar.

ANA ŠUBIC

"Čisto preprosto je: več bomo prihranili, dlje bomo delali. Če ne bomo skrbeli tudi za varčevanje, potem je lahko prihodnost podjetja negotova," je na vprašanje, kaj ga žene k nenehni inovativnosti, odgovoril Robert Rovtar, zlati nagrajenec za dosežke iz splošne inovativne dejavnosti za leto 2015, in dodal, da mu inovativnosti predstavlja dober test mož-

ganov. Je urejevalec na montažni liniji v montaži sesalnih enot, v Domelu pa dela že 21 let. "V tretjem letniku srednje šole sem se odločil, da grem delat. Zdaj pa vztrajam in pri svojem delu tudi uživam." To dokazujejo tudi številni inovativni predlogi izboljšav. "Koliko sem jih že vnesel v sistem? Jih ne štejem več, ker jih je že preveč," pove. Zlato priznanje mu pomeni dobro spodbudo za naprej, a kot poudarja, ga ne

bi bilo brez dobrih sodelavcev, še zlasti vodje. Vodja Robi Mesec je o Rovtarju zapisal takole: "Že pred leti bi moral napredovati v mojstra, žal mu ni uspelo dokončati šolanja. Robert je kljub temu že drugo leto zapored predlagatelj z največ registriranimi predlogi. V letu 2015 jih je registriral 18, zelo aktiven pa je bil tudi v preteklih letih. Zadnji dve leti je bil prejemnik srebrnih nagrad, vedno mu je izziv

skozi manjše in večje izboljšave procese dela skrajševati in izboljševati. Njegovi predlogi so vsestranski: od organizacijskih izboljšav, odpravljanja pomanjkljivosti na liniji do izboljšanja embalaže, pretokov materiala in tehnologije, številni predlogi pa prinašajo lepe gospodarske koristi. Verjetno je tudi njemu najbolj v ponos, da se na njegovo pobudo in prikazano rešitev na montažni liniji štiri balansirne enote za

suho sesanje 408 na balansirnih Hoffman. Združitev dveh postopkov je bila pred enim letom nesprejemljiva tudi serviserju, z Robertovo vztrajnostjo pa je lani to postala rutina." Tudi Rovtar je najbolj ponosen na že omenjeno inovacijo. Kot je dejal, gre za program, ki sta ga prej na ročnih delovnih mestih opravljala dva delavca, zdaj pa ga delajo na avtomatskih strojih.

Robert Rovtar: "Inovativnost je dober test možganov." / FOTO: ANDREJ TARFILA

NIKO

Rado Čulibrk, direktor podjetja Niko Železniki

Iz najcenejšega smo se razvili v najdražjega dobavitelja

SIMON ŠUBIC

Tudi Niko Železniki praznuje 70-letnico obstoja. Kako boste pri vas obeležili obletnico?

"Delovno. Pripravili bomo le dan odprtih vrat v soboto, 23. aprila, ko bomo povabili družine zaposlenih, upokojence, sosede v Domelu, Alplesu. Pokazali jim bomo, kaj delamo v Niku, kaj je novega v naši tovarni. Sicer pa bomo imeli navadno delovno soboto."

Pred dvema letoma ste si v pogovoru z Železnikarski glas zaželeli, da bi ob 70-letnici že stekla proizvodnja prestižnih mehanizmov. Se vam je želja uresničila?

"Proizvodnja prestižnih mehanizmov No. 1 s pločevinasto ročico je stekla že 1. julija lani in je v polnem zamahu. Proizvodnjo pa že pripravljamo na nove dogovorjene posle. Smo namreč še pred večjim projektom proizvodnje najbolj prestižnih mehanizmov s pločevinasto ročico, ki se odpirajo na 180 stopinj, kar omogoča odlaganje dokumentov na levo stran brez vmesnega odpiranja oz. zapiranja mehanizma. Zaslone za te mehanizme bomo začeli izdelovati 1. julija letos, avtomatizirana proizvodnja mehanizmov pa bo stekla leto dni kasneje. Vzporedno s tem delamo še nov večji projekt za avtoindustrijo."

Tako kot Domel je tudi Niko izšel iz zadrage Niko, v bistvu prav vaše podjetje nadaljuje z njenim prvotnim programom. Kolikšen delež proizvodnje predstavlja ta, lahko bi rekli osnovni program?

"Niko Železniki ni pravni naslednik zadrage Niko, se pa zagotovo imamo za njenega dejanskega oziroma moralnega naslednika, ker so vsi izdelki zadrage pri nas še vedno 'živi': Mehanizmi za registratorje, risalni žeblički, papirne sponke, palične sponke za pnevmatsko-zabijalne aparate. Močno dopolnjen, dizajnersko posodobljen in avtomatiziran 'prvotni' program danes predstavlja 70 odstotkov proizvodnje, preostalih trideset odstotkov pa je kombinacija proizvodnje letvic visečih map, orodjarne, ki je polna do konca leta 2017, ter avtomobilskega programa."

Glavni zaščitni znak Nika so torej še vedno mehanizmi ...

"Definitivno. Na področju mehanizmov smo prvi na

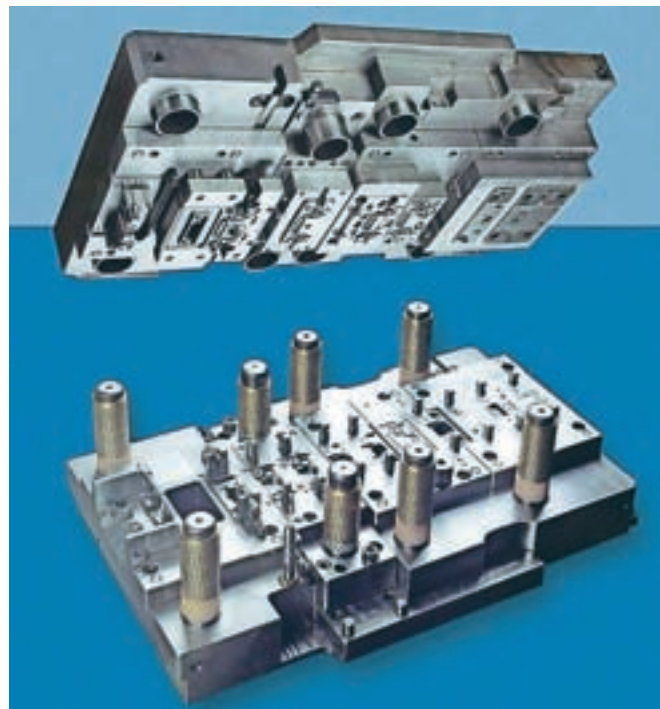

Rado Čulibrk, direktor podjetja Niko / FOTO: TINA DOKL

svetu; pokrivamo približno 40 odstotkov evropskega trga in 25 odstotkov svetovnega trga. V obdobju 1994–2016 smo količinsko zrastle za štirikrat! Zelo pomembno je, da Niko zadnjih deset let izdeluje vse prestižne mehanizme na svetu. Vanje smo se usmerili v obdobju največje krize. Ko so vsi kupci pričakovali še cenejše, še tanjše mehanizme, smo se zavestno usmerili v še robustnejše, močnejše mehanizme, barvaste, svetleče, z dodatnimi funkcijami, torej dražje mehanizme. Izhajali smo s stališča, da če se v krizi najbolje prodajajo luksuzni avtomobili, potem lahko tudi mi poiščemo svojo priložnost v prestižnih mehanizmih. In z zadovoljstvom lahko povem, da danes več kot dvajset odstotkov naše proizvodnje predstavlja prestižni program, z njim pa smo pridobili kupce najbolj prestižnih mehanizmov za registratorje. Iz tega se je razvil No. 1, sedaj imamo že tudi Leitz 180'. Samo prestižni mehanizem No. 1, ki smo ga začeli izdelovati lani, nam na primer na letni ravni prinese okoli tri milijone evrov prihodkov. Ko bo vse to popolnoma zaživel, bo prestiž predstavljal že 40 odstotkov proizvodnje. To pa pomeni manj cenovnega pritiska, težja zamenljivost

dobavitelja in seveda še večji ugled na svetovnem trgu. Iz dobavitelja najcenejših mehanizmov smo se tako v zadnjih dveh desetletjih razvili v najdražjega in hkrati najbolj zaželenega proizvajalca. Naš kupec iz Turčije na primer zahteva, da mu na mehanizme vtisnemo blagovno znamko Niko, ker mu to predstavlja komparativno prednost pri prodaji registratorjev na svetovnem trgu."

Kakšne načrte imate z že omenjenim avtomobilskim programom?

"Pred šestimi leti smo si zastavili cilj, da z avtomobilskim programom realiziramo deset odstotkov proizvodnje. V avtomobilski industriji ne gre nič čez noč, uveljavljaš se lahko le korak za korakom. Njenim dobaviteljem, večinoma slovenskim, oziramo pa se tudi že čez mejo, sedaj dobavljamo kovinske izdelke. Trenutno imamo deset kupcev v avtoindustriji, v letu 2017 se bomo približali skupni realizaciji 2,5 milijona evrov, v 2018 bomo po že sklenjenih pogodbah dosegli zelenih deset odstotkov."

Rasti obsega proizvodnje najbrž sledi tudi potreba po dodatnih zaposlitvah ...

"Niko je sedaj na dveh lokacijah – v Železnikih in v Škofji Loki – in na obeh rastemo. V Železnikih je sedež orodjarne, razvoja, konstrukcije, uprave in proizvodnje mehanizmov, v Škofji Loki bomo rasli s programoma letvic in avtoindustrije. V Škofji Loki imamo sedaj 21 zaposlenih, ko bo v celoti zaživel program avtoindustrije, jih bo še deset več. Celoten Niko, letos se bomo približali številki 270 zaposlenih, bo sicer zrastle za približno dvajset zaposlenih."

Verjetno potrebujete predvsem tehnični kader. Ga je v Selški dolini zadosti?

"V proizvodnji potrebujemo predvsem strojnike, orodjarje, električarje, mehatronike, ki jih na trgu delovne sile res težko najdemo, tako da moramo zaposlovati delavce z drugimi poklici in jih potem priučimo. To ni idealna rešitev, a glede na manj kot štiriodstotno brezposelnost

v Železnikih drugače tudi ne gre. Za ustreznimi kadri se moramo ozirati tudi že širše, do Škofje Loke, Medvoda in Kranja. Verjetno imajo podobne težave tudi v Domelu in npr. LTH Castings. Vsi rastemo in vsi najbolj potrebujemo tehniški kader."

Kakšne pa imate prostorske možnosti za nadaljnjo rast?

"S posli, ki smo jih pridobili v zadnjem obdobju in kar jih imamo še dogovorjenih, je Niko polno zaseden prostorsko in kadrovske. Nadaljnja širitev bo terjala ali gradnjo ali nakup dodatne hale ali pa izdelke razvijati v Sloveniji, proizvodnjo pa prepustiti kakšni hčerinski firmi našega lastnika Ring International Holdinga na Češkem ali Madžarskem. To bo tema za prihodnja leta. Odprte so vse opcije, najdražja pa bi bila gradnja prizidka v Železnikih, kjer bi morali zaradi Sore halo postaviti na stebrih, tako da ta gradnja zagotovo ne bi bila ekonomsko upravičena. Trenutno bi bil najcenejši nakup kake hale v Škofji Loki. V Niku ne gledamo tako ozko, da bi morali rasti ravno v Železnikih, zagotovo pa bomo tu ostali. O selitvi sedeža družbe, razvoja in tukajšnje proizvodnje ne razmišljamo, niti za to ni potrebe."

Če se ozreva k vašemu velikemu bratu Domelu, je ta v lasti zaposlenih, medtem ko ima Niko tujega lastnika. Gre za povsem drugačno organiziranost lastništva ...

"Sistema sta zelo drugačna in težko primerljiva, a dejstvo je, da oba funkcionirata uspešno. Meni je sistem v

Domelu všeč, je zelo pozitiven, ne vem pa, ali bi se kot menedžer videl v njem. Menedžer veliko lažje funkcionira v sistemu, ki je vezan na čisti kapitalizem, saj je zavezan predvsem čim boljšemu rezultatu, vsako investicijo obravnava samo na podlagi ekonomske upravičenosti, vsak zaposleni se mora vsak dan dokazati z dobrim delom našemu lastniku."

Nekaj je bilo že povedanega, pa vendar: kako ste poslovali lani in kakšne načrte imate za letos?

"Lani smo dobro delali, predvsem sem zadovoljen, ker smo pridobili nove kupce in razširili svoj portfelj. Zelo lepo smo zrastle v Turčiji, kjer smo v 2015 prodali kar 20 odstotkov naše proizvodnje. Tam ima Niko Železniki celo stoddotni tržni delež. Lani nam je prodaja zrastle za dobre štiri odstotke na 29 milijonov evrov, dobiček pa za približno osem odstotkov. Kar mi je najbolj všeč, podpisali smo toliko novih pogodb, da imamo za leto 2016 proizvodnjo popolnoma prodano, za prihodnje leto imamo že danes sklenjenih pogodb za 70 odstotkov letnega prometa, z obstoječimi pogodbami pa se vidimo do konca leta 2018. Tudi vse nove posle sedaj sklepamo fiksno za pet let, tako da lahko rečem, da imamo zagotovljeno kar lepo prihodnost. Letos bomo zagotovo rasli za sedem odstotkov, tako da načrtujemo vsaj 31 milijonov evrov prihodkov. Glede na že podpisane pogodbe pa bomo v 2017 zrastle še za dodatnih osem odstotkov, v 2018 pa še za dobrih pet odstotkov."

NIKO
Železniki

ŠPORT

Rio je bil preveliko breme

Članica SD Lotrič Petra Dobravec se je s strelstvom začela ukvarjati iz veselja, ko pa ji je uspelo doseči normo za nastop na olimpijskih igrah, je kmalu ugotovila, da je vrhunski šport zanjo preveliko breme.

VILMA STANOVNIK

Železniki – Petra Dobravec se je s strelskim športom začela ukvarjati iz radovednosti, čeprav se je bližala štiridesetemu letu, pa je kmalu začela dosegati lepe rezultate. Ti so se stopnjevali in jeseni 2014 je na svetovnem prvenstvu v Granadi v Španiji s četrtem mestom dosegla normo za nastop z zračno pištolo na olimpijskih igrah v Rio. Od takrat naprej pa ji ni več šlo po načrtih, saj je vedno več trenirala, rezultati pa so bili precej slabši od pričakovanih. Tako lani in letos ni izpolnila nobenega kriterijskega rezultata Olimpijskega komiteja Slovenije, zato so jo prejšnji mesec črtali iz slovenske ekipe za nastop v Rio. O vsem tem sva se pogovarjali prejšnji teden, ko je na Rio že skorajda pozabila, po več letih pa spet načrtuje poletne počitnice.

Vaša športna kariera je nekaj posebnega, saj se je začela čisto po naključju. Kako?

Petra Dobravec je uživala v strelstvu, po doseženi olimpijski normi pa ji ni več šlo po načrtih. / FOTO: GORAZD KAVČIČ

"Prvič sem streljala, ko so bili v Železnikih čipkarski dnevi in že takrat me je opazil trener Branko Košir. Povabil me je, naj pridem na trening. Takrat se mi je to zdelo malo nenavadno,

kasneje pa sem se odločila, da vseeno poskusim, kako bi mi šlo. Šla sem na prva tekmovanja, bila dobra in prišla v reprezentanco. Na tekme sem hodila z veseljem in res zelo uživala.

Vesela sem bila, ko sem pred tremi leti osvojila tretje mesto na mediteranskih igrah v Turčiji, in še bolj potem, ko mi je septembra 2014 na svetovnem prvenstvu v Španiji uspelo osvojiti

četrto mesto in normo za olimpijske igre v Rio."

Osvojena norma je za vas pomenila izziv za še boljše rezultate?

"Zastavila sem si cilj, da naredim na vsakem treningu ali tekmovanju kakšen krog več. Še več sem trenirala, hodila na tekme svetovnega pokala, toda rezultatov enostavno ni bilo. Vmes so se pojavile še težave, ker sem ugotovila, da slabo vidim, in precej časa je trajalo, da sem našla prave leče, saj do sedaj nisem nikoli nosila očal. Toda tudi potem ni šlo, čeprav sem še več trenirala in si želela dobrih rezultatov. Začela sem sodelovati tudi s psihologom in zadnje mesece je nekaj rezultatskega napredka sicer bilo, toda pri Olimpijskem komiteju so presodili, da se s sedanjimi rezultati na olimpijskih igrah ne morem približati boju za odličja."

Kako ste treninge združevali z družino, s službo?

"Takoj mi je postalo jasno, da je profesionalen šport in služba, obenem pa skrb za

dva otroka, ki sta sicer že odrasla, precej naporna stvar. K sreči so mi v službi v Domelu odobrili vse dopuste za treninge in tekmovanja in mi jih tudi plačali, vendar v službo sem vseeno hodila. Tako lahko rečem, da je moj glavni sponzor Domel, saj so imeli zame veliko razumevanja. Očitno pa so bili naporni treningi in lov za boljšimi rezultati, kar me je včasih povsem izčrpalo, zame preveč. Ko mi je selektorica sporočila, da ne grem v Rio, sem bila sicer sprva močno razočarana, sedaj pa čutim nekakšno olajšanje. Po nekaj letih spet načrtujem poletne počitnice."

Se boste še ukvarjali s strelstvom?

"O tem ne razmišljam, najbrž pa bom jeseni spet šla na treninge. Če bom uživala, če mi bo streljanje v veselje, bom tudi še tekmovala. Toda to težko rečem, trenutno še nisem pozabila vseh porazov zadnjih mesecev in najprej se moram spočiti ter o strelstvu spet začeti razmišljati z veseljem."

Ponosni na zgodovino in mlade

V Selški dolini je rokomet šport z več kot polstoletno tradicijo, zadnja leta pa so veseli, da med mladimi zanimanje zanj spet narašča.

VILMA STANOVNIK

Železniki – Rokomet je v Selški dolini šport s tradicijo, kot pravi sedanjí predsednik Rokometnega društva Alples Viljem Rant, pa gre zahvala za to, da se je v Selški dolini rokomet sploh začel, Mihi Gartnerju, ki se je z rokometom prvič srečal kot študent na srednji šoli Iskra v Kranju, ob tem pa je začutil željo, da pridobljeno športno znanje in izkušnje prenese v domači kraj. V letu 1957 sta velik korak za prihodnost zaznamovala tudi Marko Erznožnik in Jože Cuderman, ki sta v šolski program telesne vzgoje vključila elemente rokometne igre. "Poleg njih je treba poudariti še nekatera druga imena, kot so Pavle Zajc, Filip Gartner, Leopold Nasran, Jože Rakovec, France Lušina, ki so prav tako nosilci velikih zaslug, da se je spretnost rokometne igre v Selški dolini kljub različnim kriznim situacijam ohranjala skozi čas. V letu 2009 smo praznovali 50-letnico društva. RD Alples je vse do danes ohranilo tradicionalno ime po dolgoletnem

generalnem sponzorju Alples, d. d. V veliki želji nekaterih posameznikov, ki živimo v Selški dolini, da se tradicija rokometna nadgrajuje, smo se poleg generalnega sponzorja odločili pridobiti tudi nove partnerje za sodelovanje. Velik posluš je izkazalo podjetje Domel, d. o. o. Vodstvu smo hvaležni za vso njihovo podporo in razumevanje. Podporo našemu društvu nam izkazuje tudi Občina Železniki ter toplarna Železniki, d. o. o., in še nekateri drugi domači ter malo bolj oddaljeni sponzorji," pravi predsednik Viljem Rant. Sicer pa v letošnji sezoni RD Alples nastopa z več selekcijami. "Članska ekipa igra v 1.B državni ligi, imamo pa tudi mladinsko selekcijo, ekipa mlajših dečkov A, B, in C, mini rokomet Železniki in Selca ter športni krožek za najmlajše v Železnikih in Selcih. Več informacij o naših selekcijah ter našem delu si lahko ogledate na spletni strani www.rdalples-drustvo.si, dobro obiskan pa sta tudi profila na Facebooku in Twitterju. Na spletni strani lahko prisluh-

nete naši rokometni himni, s katero nas je v začetku letošnje sezone presenetil in razveselil naš domači tenorist Janez Triler," tudi pravi predsednik Rant in poudarja uspešno in pozitivno usmerjeno sodelovanje z rokometnim društvom Urbanscape Loka. "Medsebojno odigrane prijateljske tekme prinašajo nove izkušnje našim mladim igralcem, spoštovanja vredno dejanje je tudi njihovo razumevanje in zavedanje, da smo v določenih generacijskih selekcijah v številčnem pomanjkanju igralcev, ki nam jih po svojih zmoglostih po potrebi nadomestijo. Prav to, seveda pa tudi odlični in uspešni zaključek članske ekipe v prejšnji sezoni, nam je omogočilo, da ima naša članska ekipa v letošnji sezoni možnost nastopa v 1.B državni ligi. Njihova celotna postava starejših dečkov ekipe B namreč v letošnji sezoni nastopa pod imenom RD Alples, kar nam je omogočilo izpolniti pogoje kriterijev, da lahko s člansko selekcijo nastopamo v 1.B državni ligi," pojas-

Članska rokometna ekipa RD Alples to sezono igra v 1.B državni ligi. / FOTO: ANDREJ TARFILA

njuje predsednik Rant in dodaja, da se veseli, ker v zadnjem času zanimanje za rokomet med osnovnošolsko mladino spet narašča. "Za porast popularnosti rokometne igre se je potrebno zahvaliti trenerjem vseh selekcij, ki z veliko mero dobre volje, profesionalnega odnosa, ljubezni do rokometnega vzgajajo in usmerjajo otroke v duhu športa in jim nudijo možnost odraščanja v prijaznem okolju, v katerem so lahko aktivni in

jim s tem zagotavljajo dobro popotnico v dobi odraščanja. Prav tako gre zahvala vsem članom uprave RD Alples ter drugi rokometni družbi, ki z velikim vložkom osebnega truda ohranjamo tradicijo rokometna v Selški dolini in s tem zagotavljamo vizijo rokometna za prihodnost," dodaja predsednik Rant in že sedaj vabi na Dan rokometna v Železnikih. Prireditev bo 28. maja potekala pri športni dvorani v športnem parku. V pripra-

vi je pester program, vključno s predstavitvijo vseh selekcij ter družabnimi igrami. Pozno popoldne bodo obiskovalci lahko tudi zaplesali. "Naš cilj in naša želja sta podpirati in ohraniti ne le obstoj članske ekipe, ki je nosilec vzora in motivacije vsem mlajšim, temveč tudi dosegati čim višji nivo uspešnih rezultatov vseh selekcij. Želimo si tudi, da otroci vzljubijo rokometno igro ter vztrajajo čim dlje," še dodaja Viljem Rant.

ŠPORT

Družina, ki je ponos cele doline

Peter Prevc je ime Dolenje vasi in Selške doline ponosel v svet. Prevčevi živijo s smučarskimi skoki, ki jih trenirajo štirje od petih otrok, le najmlajša za zdaj pravi, da jih bo raje gledala. O Petrovih uspehih smo vprašali tudi teto in strica, s katerim imata v načrtu skupno turno smuko.

MAJA BERTONCELJ

Družina Prevc iz Dolenje vasi je zagotovo najbolj znana družina v skakalnem športu na svetu. Božidar in Julijana imata pet otrok, štirje skačejo. V sezoni, ki se je končala pretekli mesec, sta na najvišji ravni tekmovalja blestela Peter in Domen. Dosegla sta celo prvo dvojno zmago bratov. Skakalca sta tudi Cene in Nika, najmlajša Ema pa za zdaj pravi, da skokov ne bo trenirala.

"O tem, kaj bodo otroci, nisem nikoli razmišljala. Kakšnih načrtov ni smiselno delati. Petra sem na začetku videla v atletiki, ker je dobro tekkel. Odločil se je za skoke in videti je, da se je odločil pravilno," pravi Julijana Prevc. Peter je s 23 leti najstarejši otrok v družini, ki se je v Dolenjo vas priselila. Oče Božidar je iz Dražgoš, mama Julijana s Sv. Tomaža že v loški občini.

"Smo običajna družina, vsak ima svoje naloge"

Petra imajo povsod za svojega in so nanj ponosni. "Zelo smo ponosni na Petra in na vse njegove uspehe. Je dober promotor naših krajev, občine, cele države in velik vzornik vsem. Ko imamo sestanek v Kranju in pridejo gorenjski župani, še meni čestitajo za vse, kar on doseže," pravi župan Občine Železniki Anton Luznar.

Prevčevi na sprejemu v Dolenji vasi (z leve): Cene, Petrovo dekle Mina Lavtižar, Domen, Peter, oče Božidar, Nika, mama Julijana z Emo / FOTO: GORAZD KAVČIČ

Ponosni so tudi Dolenjščani: tako v krajevni skupnosti kot v športnem društvu. "Vidim, da sovaščani z navdušenjem spremljajo moje uspehe in da gredo po njih hitro v akcijo," je Peter povedal na sprejemu, ki so mu ga po sezoni, v kateri je osvojil vse, kar se je osvojiti dalo, pripravili v Dolenji vasi. Tam, na Bregarci, je začel svojo skakalno pot in jo nadaljeval v Kranju v TSK Triglav. Na Bregarci pa niso skakali vsi Prevci. "Na domači skakalnici nimam še niti enega skoka. Nikoli ni bilo te priložnosti," je pojasnil Domen, odkritje zadnje sezone. Po njej se je podal za zvezke in ne v tople

kraje. Čakale so ga srednješolske obveznosti. Fantje se zavedajo, da je izobrazba pomembna. Za 'motivacijo', pravijo, je zadolžena mami. Tudi Cenetu šola veliko pomeni. Je 'bruc' na študiju elektrotehnike. Usklajevanje ni ravno enostavno. Oba z Domnom sta najbolj doma v naravoslovju. Kljub prepoznavnosti ostajajo skromni in doma jih še vedno čakajo opravila. Pomagajo tudi v gozdu. "Smo običajna družina, vsak s svojimi nalogami. Kot del vsake družine je lepo biti tudi del naše," pravi Cene. Radi poudarijo, da več kot besede štejejo dejanja. O skokih pa se doma ne pogovarjajo.

Počitnice v Vietnamu

Sezona jim je prinesla veliko lepega, prepoznavnost pa ima tudi drugo plat. "Danes smo zelo srečni. Odleglo nam je, da je sezone konec. Smo kar čutili to evforijo, na določene trenutke je kar nadležno," so bile besede očeta Božidarja po zadnji tekmi v Planici. On je tisti, ki je največkrat zadolžen za prevoz otrok na treninge, če je treba, vskoči tudi mama, a načeloma ima drugo vlogo. "Mama mora v prvi vrsti doma skrbeti za ognjišče in da je kaj dobrega za na žlico," pove Julijana. Otrokom sta oba privzgjajala vrednote, kot so poštenost, vztrajnost, medsebojna pomoč. Del družine je tudi Petrovo dekle Mina

Lavtižar iz Radovljice, s katero že nekaj časa živita skupaj. Po sezoni sta se podala na zaslužen dopust v Vietnam, kjer sta zelo uživala. Počitnic pa je zanj že konec, saj se začneta pripravljati na novo sezono.

Teta: "Peter je ostal skromen, preprost fant"

Za Petra pesti držijo tudi drugi člani sicer številnega sorodstva. Teta Ana Prevc Megušar je o njem povedala: "Predvsem mu iz srca privoščimo, da mu je uspela tako vrhunska sezona. Privoščimo mu tudi zato, ker smo od blizu spremljali njegovo pot od začetka, njegov trud, garanje, in všeč nam je, da kljub temu da je obnorel celo Slovenijo, zna priti domov in se pogovarjati kot skromen, preprost fant." Poudarila je tudi prizadevanost staršev, ki so ga vsak dan vozili na trening in ga praktično niso nikoli izpustili, pa tudi to, da starša otrokom nikoli nista rekla, da morajo skakati. Ta šport so si izbrali sami. V SK Triglav skače tudi njen sin Jakob Megušar. S športom je povezan tudi Petrov stric Mihael Prevc, nekdanji župan Občine Železniki in poslanec državnega zbora, ki takole gleda na nečakov velik uspeh: "To je plod izredno trdega dela. Ti uspehi niso prišli čez noč. Dolga leta se je kalil. Trenerji so že takrat, ko ga je oče prvič pripeljal v

Kranj na trening, spoznali, da imajo v rokah pravo testo. Predvsem Jani Grilc je bil tisti, ki je delal z njim od majhnega. Poglejte, Peter je danes svetovni šampion. Ko smo skupaj, ko praznujemo kakšne rojstne dneve, se o skokih veliko ne pogovarjamo, saj fantje tega enostavno ne želijo. Peter je nasičen s skoki in mi vsi smo veseli, da je bilo vseh teh pritiskov konec. Gledalcem, ki z naslonjača gledamo skoke, se zdi vse tako enostavno. Ne pričakujemo nič drugega kot prvo mesto. Ne zavedamo se, kakšna psihološka priprava je potrebna, da se zbran, osredotočen samo na skok, zapelje po zaletišču. Tu je tudi razlog njegovega uspeha. Menim pa, da je njegova največja vrlina ta, da se uči na napakah." S Petrom se občasno srečata tudi pri športu. "Srečala sva se nekajkrat na Ratitovcu, predvsem na turni smuki. Letos sva rekla, da se maja skupaj odpraviva na kakšno turo," je še dejal.

Peter Prevc je po sezoni verjetno že bolj strnil misli o vsem, kar je dosegel, saj je v Planici imel toliko obveznosti, da veliko časa za razmišljanje ni imel. "V Planici je bilo izjemno. Ne vem, koliko športnikov je doživelo kaj takega, kar sem jaz," so bile njegove besede po Planici, vsem navijačem pa je na sprejemu v Dolenji vasi sporočil: "Navijajte naprej in se vidimo prihodnjo sezono."

Majhen klub z lepimi rezultati

To je Smučarski klub Domel Železniki, ki že vrsto let skrbi, da se mladi v Selški dolini naučijo dobro smučati. Nekateri postanejo tudi uspešni tekmovalci.

VILMA STANOVNIK

Tekmovalno smučanje na Selškem ima bogato zgodovino, saj je Smučarski klub Domel pred dvema letoma za 60 let delovanja dobil zlato plaketo občine Železniki. Kot pravi predsednik kluba Franci Lukančič, se pripadnost smučanju in strokovno delo nadaljujejo tudi sedaj, v klubu pa so ohranili osnovni cilj, kar pomeni, da skušajo za smučanje navdušiti čim več mladih ter jih naučiti, kako se tekmuje.

"Vsako leto je v klubu med dvanajst in dvajset tekmovalcev. Trenutno zanje skrbijo trenerji Anže Žitnik, Andraž Blaznik, Urh Vodopivec in Niko Kalan. Nismo tako velik in premožen klub, da bi lahko trenirali tudi mladince in nato člane, zato tisti, ki se odločijo nadaljevati kariero,

gredo v Alpetour. Z njimi veliko in zelo dobro sodelujemo," pravi Franci Lukančič in dodaja, da so sicer letos med mlajšimi mladinci imeli svojega tekmovalca, Matica Kalana, ki je celo državni podprvak v smuku, tretji v kombinaciji in štiri v superveleslalomu. V skupnem seštevku je med mlajšimi mladinci peti v državi, nastopa pa tudi že na tekmovalnih FIS. Za lepe uspehe kluba v tej sezoni je med starejšimi dečki poskrbel Gašper Kemperle, med mlajšimi deklicami pa se je izkazala Rebeka Kalan, ki je bila lani celo državna prvakinja. Vedno boljše rezultate dosega tudi Nina Drobnič, ki je državna podprvakinja v veleslalomu, skupno je tretja v državi, uspešno pa je nastopala tudi na mednarodnih tekmah. Med mlajšimi dečki

klub zastopata Jan Lotrič in Luka Šinkovec, žal pa je imel Jan v zadnji sezoni težave s poškodbama. Med cicibani se je v tej zimi izkazal Jan Pirc, med mlajšimi cicibani pa Voranc Krek in Urban Šinkovec. V alpski šoli so v Pokalu ciciban uspešno nastopali Mark Janaway, Žiga in Ažbe Reya, Primož Lukančič, Jošt Habjan, Urh Šinkovec in Martin Oprin.

"Smo eden manjših klubov v Sloveniji, poleg tega, da vzgajamo mlade smučarje, pa pripravljamo tudi tekmovalca na Soriški dolini. S smučiščem Soriška planina dobro sodelujemo, tam imamo matično smučišče in koč. Veseli smo, ker imamo sponzorja, kot je Domel, pomagajo pa tudi iPlus in še nekateri drugi," še dodaja predsednik Lukančič.

Člani SK Domel ob zaključku letošnje sezone prejšnji teden na Kravcu / FOTO: ARHIV KLUBA

KRIŽANKA

Naši kupci letno prihranijo toliko energije, kot jo proizvede HE Vrhovo.

100 GWh

GORENJSKI GLAS	NAŠ PESNIK (MILAN)	SPRETEEN RAZPRAVLJALEC	KRAJ NA BRAČU	JAZ (LATINSKI IZRAZ)	LEVIČAR	RAZKRAJANJE	MOČAN UDAREC (ŽARG.)	ERIC CLAPTON	ROKOVNJAČ	ČOK ZA SEKANJE DRV	MESTO V NEMČJI	
NEMŠKI TOP IZ 1. SVET. VOJNE	6											
SPOLNO DRAŽLJIV DEL TELESA					9							
TISOČ VATOV								IME VEČ KRAJEV V SLOVENIJI				
LOJZE SLAK			RESNICA (ZAST. IZRAZ)	IGRALEC RANER				VZKLIK NA BIKOBORBI			12	
PEVKA JUVAN				KITAJSKO BRENKALO MAORSKA FIGURICA				OTOK V IRSKEM MORJU GL. MESTO EGIPTA				
IGRA S KARTAMI, WHIST		20					DEL BLEDA KMEČKO NASELJE			OBREDNO OBLAČILO	POLDRAG KAMEN	
ČISTO PREMOZENJE								OSEBNO VOZILO				
GORENJSKI GLAS	NAŠ PISATELJ (BRATKO)	KRAJ PRI OPATJI PRILOGA JEDEM Z ŽARA					FR. KOMIK, IGRALEC IN REŽISER (JACQUES)	KRAJ PRI DOMŽALAH MESTO V TURČIJI	18			
ROČKA ZA BENCIN									LITIJ RAME, OPLEČJE			
ŽELEZOV OKSID						ŠKRAT, PALČEK	VETRNI JOPIČ REŽISER PAKULA					
ELDA VILER	22			PISATELJ DOLENC JUŽNOAMERIŠKI PTIČ				UMETNOST (LAT. ZAPIS) LADIJSKI PROPELER				
NAUK VEROVANJA V USODO				10						RUDARSKO NASELJE V POSAVJU	PISATELJ FRANČ MEŠKO	
ŠKIS, MOND IN PAGAT SKUPAJ PRI TAROKU							DVOREC, PALAČA	SIAJ, BLIŠČ	2			
GORENJSKI GLAS	NAŠA REKA	AM. PISEC (STEPHEN) TOKOVNI POSREDNIK						PEVKA ERBUS KRITIKA, PRESOJA				
LUKA V ALBANJI							KOREO- GRAFINJA HRIBAR					
DANIEL NATHANS												
SESTAVIL: F. KALAN	OSEBA, KI POVZROČA AFERE	MESTO V SEVERNI ITALIJI	GRŠKA CRKA	KRAJ PRI DOMŽALAH	MUSLI-MANSKI UČENJAK	GOZDNA PTICA	KRANJ	PESNIK GRUDEN	AFORIST PETAN	PRISTAŠ UNIATSKE CERKVE	GRM S TRDIM LESOM OBOR ZA RACE	3
DVOJNO KNJIGOVODSTVO		5										
PRIVID, OPTIČNA PREVARA												
ZNAK ZA ENAKOST							OTKA (NAREČNO) REKA V ANGLIJI					
KONEC POLOTOKA			GL. MESTO JORDANIJE NEM. IGRALKA (FRIEDRIKE)				ABLOV BRAT NAMEN					4
DELEC Z ELEKT. NABOJEM			TALNA POVRŠINA	LUPA	MERŠKA KOLIČINA SOSEDE IRAČANK							
SVETLOBA (KNJIŽNO)				11			KRAJ PRI KOČEVJU TRDA KRHKAMNINA LJ					
NEMŠKI FILOZOF (JOHANNES)												
AALEN ATASI ENEZ GOES NEUBER	KLJUČNI UDAREC PRI BOKSU	PRITOK IDRICE NOČNI SESALEC										
NAŠA PESNICA (MAJDA)												
PRITOK TIBERE V ITALIJI		7										
OLIVER TWIST			FLAMSKI SLIKAR (HUGO) STOPNJA									
NAJVIŠJI VRH V MAKEDONIJI												
STROJ												
IGRALEC DIESEL												
TRŽNICA												

DOMEL® Otoki 21, 4228 Železniki
Tel: 04 51 17 100, E-pošta: info@domel.si
www.domel.com

1. nagrada: počitniški paket sredina tedna od ponedeljka do petka v Domelovih kapacitetah v Čatežu
2. nagrada: kolesarski dres
3. nagrada: nahrbtnik in palice

Rešitve križanke (geslo, sestavljeno iz črk z oštevilčenih polj in vpisano v kupon iz križanke) pošljite do srede, 11. maja 2014, na Gorenjski glas, Bleiweisova cesta 4, 4000 Kranj. Rešitve lahko oddate tudi v nabiralnik Gorenjskega glasa pred poslovno stavbo na Bleiweisovi cesti 4.

	1	2	3	4	5	6	7
8	9	10	11	12	13	14	15
16	17	18	19	20	21	22	

Domel daje tudi vero v prihodnost

Znane domačine smo povprašali, kako gledajo na podjetje Domel in njegovo vlogo v lokalnem okolju.

ANA ŠUBIC

Franc Zupanc, direktor Alplesa:

"Da je Domel uspel obdržati vodilo vlogo kot razvojni dobavitelj z električnimi sesalnimi enotami pri globalnih blagovnih znamkah, je nedvomno vrhunski uspeh, za kar si domelovci zaslužijo iskrene čestitke. Poleg tega so uspešni tudi na drugih področjih strojne in električne industrije, za kar jim gre vse priznanje. Domel je za Selško dolino ključnega pomena tudi za razvoj kadrov in zaposlovanja. Podjetja v Železnikih lepo sodelujemo in se dopolnjujemo. Skupaj vlagamo v razvoj daljinskega ogrevanja in soprodukcije električne energije na biomaso. Zelo dobro se zavedamo težkih časov, ki jih je v zgod-

vini preživljala Selška dolina. Tudi zato je naše poslanstvo in odgovornost, da združujemo vse resurse in potenciale za dobrobit naše doline in širše. Te družbene odgovornosti se tudi Domel dobro zaveda, saj poleg osnovne dejavnosti podpira mnoga društva in posameznike in s tem bogati naše lepe kraje."

Gregor Habjan, direktor Javnega zavoda Ratitovec (JZR):

"Domel je zame osebno kot tudi za JZR velik in zelo pomemben igralec v Selški dolini. Je zelo družbeno odgovorno podjetje, kar je tudi za delovanje JZR velikega pomena. Vesel sem, da obstajajo takšna podjetja, kjer so tudi zaposleni deležni določenih ugodnosti in bonitet, zato tudi k nam v goste prihajajo

zadovoljnih obrazov. Z Domelom in njihovimi zaposlenimi zelo lepo sodelujemo na področju prostočasnih rekreativnih dejavnosti, v primeru potreb po prostorih ob različnih dogodkih in seveda je Domel eden glavnih oglaševalcev v športni dvorani, za kar se ob tej priložnosti tudi lepo zahvaljujem. Prav zato skušamo vrniti te usluge z določenimi ugodnostmi in nudenjem prostora na parkiriščih, kolikor je možno. Moja želja je, da Domel in stroka ostaneta v Selški dolini v čim večji meri, da bodo mladi našli zaposlitev ter se tako razvijali in odrasli v družbeno odgovorne ljudi."

Franc Rant, ravnatelj OŠ Železniki:

"Domel je gospodarski stebler Selške doline. Daje kruh

mnogim domačinom in njihovim družinam, a kar je še pomembneje, daje tudi vero v prihodnost. V 70 letih svojega obstoja se je razvil v enega najuspešnejših slovenskih podjetij. To prav gotovo ne bi bilo možno brez uspešne razvojne usmerjenosti in ustvarjalnosti zaposlenih. Domel je tudi eno od redkih slovenskih podjetij, ki je v lasti zaposlenih. Vedno je bil tesno povezan s krajem. Tudi v slabših časih je podpiral kulturne dejavnosti in s tem prispeval k vsestranskemu razvoju Selške doline. Brez znanja, delavnosti, sodelovanja in predanosti taki dosežki ne bi bili možni."

Janez Triler, pevec:

"Domelu pripadajo zasluge za nadaljevanje tradicije kovinarstva v Železnikih.

To se odraža v uspešnem poslovanju, vodenju, kvalitetnem delu in zaupanju, kar je čuti še toliko bolj, ker ga domačini vodijo in delajo v podjetju že vsa desetletja. Odgovorni so za sedanost in gledajo v prihodnost. Podjetje vseskozi sodeluje s krajem tudi na kulturnem, športnem in drugih področjih, na prireditvah ter podpira domače ustvarjalce. Tako sva s hčerko Majo, orkestrom Vipavski tamburaši in drugimi gosti ob jubileju Domela pripravila slavnostni koncert. Bil je ganljiv večer s prepletanjem glasbenih žanrov in plesnih korakov. Lepo je bilo nastopiti v domačem kraju, pred polno dvorano čudovite publike."

Alojzij Žumer, častni občan Železnikov, nekdanji direktor Iskre Železniki in sin Nika Žumra:

"Govoriti o Domelu pomeni govoriti v presežnikih. Nedvomno so za tako uspešno delo zaslužni predvsem njegovi delavci, lastniki in s tem njihova pripadnost podjetju. Tak odnos se je izkazal za uspešnega že v zadrugi Niko, kjer so bili delavci tudi lastniki in jo soupravljali že veliko pred tem, ko je politika izumila samoupravljanje. Ta odnos delavcev do tovarne se je

nadaljeval in botroval tudi kasnejšim uspehom. Seveda pa niso uspehi Domela pomembni le za tovarno, enako pomemben je njen vpliv na okolico. Danes so Železniki moderno mesto z vso infrastrukturo, ki jo zahteva današnji način življenja. Včasih so ljudje bežali s trebuhom za kruhom, danes se priseljujejo. Seveda to ne velja le za Železnike, temveč za celo, tudi zelo učinkovito vodeno občino Železniki. V Železnikih in tudi ostalih krajih občine je nastalo veliko obrtnih delavnic, ki s svojim delom dopolnjujejo proizvodnjo v Domelu. Spremenil se je socialni sestav nekdanjih povsem kmečkih vasi. Zahtevna proizvodnja v Domelu je dvignila tudi nivo izobrazbe."

Franc Zupanc

Gregor Habjan

Franc Rant / FOTO: ANDREJ TARFILA

Janez Triler / FOTO: ANDREJ TARFILA

Alojzij Žumer

Kovina spleta čipko od plavža do Domela

Ob 70-letnici je Domel skupaj z Osnovno šolo Železniki pripravil literarni in likovni natečaj, na katerem so učenci pokazali veliko ustvarjalnosti.

ANA ŠUBIC

V sklopu natečaja z naslovom Kovina spleta čipko od plavža do Domela je nastalo 97 literarnih in 53 likovnih del. Komisija pri izboru najboljših ni imela lahkega dela, rezultate pa so razglasili konec marca na prireditvi ob podelitvi Domelovih priznanj, kamor so povabili tudi zmagovalce posameznih kategorij.

Najboljša literarna dela so napisali tretješolca Martin Gasser in Matjaž Lotrič (Domelov motor), četrtošolka Tina Šturm (Tovarna Domel danes in jutri) in sedmošolka Manca Tolar (Od plavža do Domela). Z likovnimi deli pa so komisijo najbolj prepričali tretješolka Tisa Mohorič Bonča (Čipkolezniki), četrtošolka Zoja Klemenčič (Pogled skozi gavtra) in Lora Štravs iz 9. razreda.

Sodelovanje Domela in OŠ Železniki ima sicer zelo globoke korenine, saj je prav v njej svoje znanje začela pridobivati večina ustvarjalcev 70-letne tradicije podjetja.

Od plavža do Domela

Nekoč živel reven je možak, vsako jutro pojedel zajtrk je in prežvečil je tobak, še ves zaspan proti plavžu namenil se je, pozdravil je domače še.

Kako želel si je dela lažjega, saj taljenje rud utruja ga.

Teško kladivo vrteti od ranega jutra do pozne noči, mu znova in znova požira moči. In danes je običajno jutro bilo, ljudje so še spali, nekateri pa so še v vigenjnih žeblje v nočni službi kovali. Temne misli so mu glavo zakrivale, noge so pot svojo ubrale. Šele, ko nekaj čudnega zagledal je, je spoznal, da se usmeril ni prav. Pred sabo zagledal je polno luči, rdeča mu barva je prva stopila pred oči. Samo stal je in strmel, ker mislil je, da sanja, si ves čas oči je mel.

A radovednost mu miru ni dala, firbčnost ga naprej je gnala.

Ko hotel odpreti vrata je, nekaj zaslišal je, steklena plošča umaknila se je.

Začuden bi je star možak, od vsega vrtelo se mu je – kot bi stopil na vrtiljak. In kmalu znašel se je pred haljo, novo, sivo. Oblekel jo je in dela lotil se marljivo.

Staro znanje zdaj v prid mu je bilo le malokdaj. Vsi stroji, roboti, naprave, mašine – ne več kladivo! Tu primerjave zdaj več ni – pa kaj! Itak je vse bolj zanimivo!

In kmalu zvedel je tudi, da Domel ni kar tako! Res mu gre dobro! Kaj dobro!? Odlično zelo.

Ambiciozni, ustvarjalni in odgovorni želijo biti prav vsi! Pa saj jim to uspeva, kajne? Če jim ne bi, 70 let gotovo praznovali ne bi!

Zdaj pa želimo jim vsi, da bi med najboljšimi še dolgo zdržali, da bi kakovostne izdelke še dolga leta uspešno prodajali!

Manca Tolar, 7.c

Domelov motor

Na preprogi je polno smeti. Vzajemem v roke sesalec. V njem se Domelov motor vrti. Se vrti in vrti in sesalec pobira smeti. Iz gozda zasliši se glas. Kaj se dogaja? Motorka brni. V njej se Domelov motor vrti.

Domel je pomemben zelo, saj brez njega na travniku ne bi bilo lepo. Vrtna kosilnica travo kosi, ko se Domelov motor v njej vrti.

Martin Gasser in Matjaž Lotrič, 3.b

Zmagovalno delo devetošolke Lore Štravs

Zoja Klemenčič: Pogled skozi gavtra